Центральноукраїнський національний технічний університет
ЦЗДО
Кафедра «Аудит, облік та оподаткування»

«Допущено до захисту»
зав. кафедрою аудиту, обліку та оподаткування
к.е.н., доцент
_____Олена МАГОПЕЦЬ
«___» _____ 2023 р.

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
на тему:
«Контроль розрахункових операцій та організація його обліково-інформаційного забезпечення»

Виконав здобувач вищої освіти
II курсу, групи ОО(А)-21МЗ(1,9)
ОПП «Аудит, держаний фінансовий контроль та експертиза»
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
_____ Гредякін О.М.
«_____»_____2023 р.

Керівник проекту
к.е.н., доцент
_____Валерій РЕШЕТОВ
«_____»_____2023 р.

Рецензент
к.е.н., доцент, в.о. завідувачки кафедри менеджменту авіаційної діяльності Льотної академії Національного авіаційного університету
_____Юлія БОНДАР

м. Кропивницький

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет ЦЗДО
Кафедра аудиту, обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна (освітньо-наукова) програма
Аудит, державний фінансовий контроль та експертиза

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
к.е.н., доцент
_____Олена МАГОПЕЦЬ
«28» квітня 2023 року

ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

_____ Гредякін Олександр Миколайович_____
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту)
Контроль розрахункових операцій та організація його обліково-інформаційного забезпечення_____
2. Керівник роботи (проекту)
Решетов Валерій Олександрович, кандидат економічних наук, доцент
_____
_____
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
3. Строк подання роботи до захисту _____28 квітня 2023 р._____
4. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи
(проекту) дослідження Метою роботи є дослідження теоретико-практичних засад контролю розрахункових операцій та організації його обліково-інформаційного забезпечення й розробка на основі цього пропозицій з удосконалення_____
_____
_____
5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Узагальнення матеріалів переддипломної практики	27.02.2023 р. – 13.03.2023 р.	Виконано
2.	Огляд літературних джерел, узагальнення нормативних та законодавчих документів	15.03.2023 р. – 22.03.2023 р.	Виконано
3.	Написання основного змісту випускної кваліфікаційної роботи	23.03.2023 р. – 09.04.2023 р.	Виконано
4.	Оформлення випускної кваліфікаційної роботи	09.04.2023 р. – 23.04.2023 р.	Виконано
5.	Отримання відгуку наукового керівника	24.04.2023 р. – 25.04.2023 р.	Виконано
6.	Представлення випускної кваліфікаційної роботи на засіданні кафедри аудиту, обліку та оподаткування	28.04.2023 р	Виконано

Дата видачі завдання
«__27__»_____січня_____ 2023 р.

Підпис керівника
_____ _____
(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання
«__30__»_____січня_____ 2023 р.

Підпис здобувача
_____ _____
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Гредякін Олександр Миколайович. Контроль розрахункових операцій та організація його обліково-інформаційного забезпечення. – Випускна кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти. – Центральноукраїнський національний технічний університет Міністерства освіти і науки України. – Кропивницький, 2023.

У вступі роботи наведено актуальність, мету, завдання, об'єкт, предмет, інформаційну базу, методи дослідження та структуру випускної кваліфікаційної роботи, а також наведено наукове і практичне значення здійсненого та апробацію результатів дослідження. Перший розділ містить економічну та юридичну сутність розрахункових операцій, а також класифікацію їх видів; теоретичний зміст розрахункових операцій як об'єкту обліково-інформаційного забезпечення та контролю; порядок здійснення контролю та організації його обліково-інформаційного забезпечення. У другому розділі описано організаційно-економічну характеристику та особливості обліку заборгованості на ТОВ ВКЦ «ОЛЕУМ» та здійснено контроль розрахункових операцій на досліджуваному підприємстві. Третій розділ присвячено рекомендаціям із покращення контролю та організації його обліково-інформаційного забезпечення при здійсненні розрахункових операцій та шляхам удосконалення розрахунково-платіжної дисципліни на підприємствах України. Висновки роботи містять узагальнення отриманих результатів дослідження.

Ключові слова: контроль, внутрішній і зовнішній контроль, розрахункові операції, розрахунки, заборгованість, обліково-інформаційне забезпечення, організація і методика обліку і контролю розрахункових операцій, договірні відносини, розрахунково-платіжна дисципліна, вдосконалення

SUMMARY

Oleksandr Hredyakin. Control of settlement operations and organization of its accounting and information support. – Graduation qualification work on the second (master's) level of higher education in the specialty 071 "Accounting and Taxation". – Central Ukrainian National Technical University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kropyvnytskyi, 2023.

In the introduction of the work, the relevance, purpose, task, object, subject, information base, research methods and the structure of the final qualification work are given, as well as the scientific and practical significance of the conducted research and the approval of the research results. The first section contains the economic and legal essence of settlement operations, as well as the classification of their types; theoretical content of settlement operations as an object of accounting and information support and control; the procedure for control and organization of its accounting and information support. The second chapter describes the organizational and economic characteristics and features of debt accounting at VKC "OLEUM" LLC, and control of settlement operations at the investigated enterprise was carried out. The third section is devoted to recommendations for improving control and organization of its accounting and information support during settlement operations and ways to improve settlement and payment discipline at Ukrainian enterprises. The conclusions of the work contain a generalization of the obtained research results.

Key words: control, internal and external control, settlement operations, calculations, indebtedness, accounting and information support, organization and methodology of accounting and control of settlement operations, contractual relations, settlement and payment discipline, improvement

ЗМІСТ

ВСТУП…….6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЙОГО ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ……10
1.1. Економічна й юридична сутність розрахункових операцій та їх види……10
1.2. Розрахункові операцій як об'єкт обліково-інформаційного забезпечення та контролю……17
1.3. Порядок здійснення контролю та організації його обліково-інформаційного забезпечення……...22
Висновки до розділу 1……...31
РОЗДЛІ 2. КОНТРОЛЬ ТА ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ В ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНИЙ ЦЕНТР ОЛЕУМ»……...33
2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ВКЦ Олеум»……...33
2.2. Контроль та обліково-інформаційне забезпечення розрахунків за продукцію, товари, роботи, послуги на досліджуваному підприємстві……43
2.3. Контроль та обліково-інформаційне забезпечення розрахунків з бюджетом на досліджуваному підприємстві……..61
2.4. Контроль та обліково-інформаційне забезпечення розрахунків за іншими операціями в ТОВ «ВКЦ Олеум»……64
Висновки до розділу 2……...76
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ З УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЙОГО ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ……79
3.1. Рекомендації з покращення контролю та організації його обліково-інформаційного забезпечення при здійсненні розрахункових операцій……...79
3.2. Шляхи вдосконалення розрахунково-платіжної дисципліни на підприємствах України……84
Висновки до розділу 3……90
Висновки……..91
Список використаних джерел……96
Додатки……108

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У ринкових умовах господарювання взаємовідносини між підприємствами набувають характеру грошових розрахунків. Розрахунки ґрунтуючись на економічному фундаменті кругообігу коштів у процесі виробництва, є суспільним визнанням факту, що господарюючий суб'єкт досяг поставлених цілей та виконав свої виробничі зобов'язання. Розрахунки між суб'єктами підприємництва є найнеобхіднішою складовою розширеного відтворення, адже за їх допомогою опосередковуються розподіл і перерозподіл суспільного продукту та відбувається перехід із товарної форми у грошову й навпаки. Для нормального функціонування всіх ланок і господарських процесів необхідно володіти достовірною інформацією про фінансовий стан підприємства, у т.ч. і щодо його дебіторської та кредиторської заборгованості.

Кризові умови функціонування економіки України висувають нові завдання і вимагають антикризових рішень з удосконалення теоретичної бази організації і методики контролю стану розрахунків. Саме тому, контроль та формування якісного обліково-інформаційного забезпечення розрахункових операцій завжди є актуальними, а дослідження перспектив їх розвитку й напрямків покращення – необхідними і нагальними.

Теоретичні засади контролю та організації його обліково-інформаційного забезпечення у цілому, та в частині розрахункових операцій, досліджували: М. Баканова, І. Бєлобжецький, М. Білуха, І. Бродська, Б. Валуєв, Н. Виговська, І. Власова, С. Голов, Р. Гончарук, Л. Гуцаленко, Г. Давидов, Ю. Данілевський, І. Дрозд, В. Івашкевич, В. Костюченко, Т. Ліснича, О. Любар, Н. Малюга, О. Непочатенко, А. Озеран, В. Онищенко, С. Петренко, О. Пустяк, В. Рудницький, Ю. Слободяник, Т. Фоміна, О. Чорненька, Н. Шалімова та інші. Проте, контролю розрахункових операцій уваги в даний час приділено недостатньо, незважаючи на важливість для підприємств розрахунків із дебіторами і кредиторами.

Метою роботи є дослідження теоретико-практичних засад контролю розрахункових операцій та організації його обліково-інформаційного забезпечення й розробка на основі цього пропозицій з удосконалення.

Для досягнення визначеної мети нами було поставлено такі **завдання:**

- дослідити економічну й юридичну сутність розрахункових операцій та класифікувати їх види;
- розглянути розрахункові операцій як об'єкт обліково-інформаційного забезпечення та контролю;
- навести порядок здійснення контролю та організації його обліково-інформаційного забезпечення;
- описати організаційно-економічну характеристику ВКЦ «ОЛЕУМ»;
- здійснити контроль та описати особливості обліку розрахункових операцій в ТОВ «ВКЦ Олеум»;
- розробити і представити рекомендації з покращення контролю та організації його обліково-інформаційного забезпечення при здійсненні розрахункових операцій;
- запропонувати шляхи покращення розрахунково-платіжної дисципліни на підприємствах України

Об'єктом дослідження виступали суспільні відносини, які виникають при організації контролю розрахункових операцій та його обліково-інформаційного забезпечення. **Предмет дослідження** – сукупність теоретичних, методологічних і прикладних аспектів організації та здійснення обліку і контролю розрахункових операцій.

Методи дослідження. Під час проведення даного дослідження нами використовувалась сукупність прийомів і методів наукового пізнання, зокрема: діалектичний метод – для уявлення цілісної картини дослідження, планування його етапів та формулювання висновків; метод тлумачення окремих категорій – для розгляду сутності розрахункових операцій в єдності їх економічного змісту та юридичної форми; метод системного аналізу та порівняння – з'ясовано специфіку контролю розрахункових операцій та їх

обліково-інформаційного забезпечення; формально-юридичний метод – для узагальнення пропозицій із покращення договірних відносин та розрахунково-платіжної дисципліни; графічний – для наочності і кращого представлення отриманих результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження виступали норми Законів України, указів Президента України, постанов Кабінету міністрів України, Міністерства фінансів України й Національного банку України, публікації у наукових і фахових виданнях, а також первинні документи, регістри аналітичного і синтетичного обліку та звітність ТОВ ВКЦ «ОЛЕУМ».

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що ґрунтовно досліджено питання контролю розрахункових операцій та організації його обліково-інформаційного забезпечення, зокрема:

- розглянуто економічну й юридичну сутність розрахункових операцій, наведено їх класифікацію та з'ясовано важливе місце у забезпеченні фінансової стабільності окремих суб'єктів господарювання та функціонуванні і спроможності держави виконувати свої зобов'язання, зокрема;
- узагальнено теоретичні засади контролю та його обліково-інформаційного забезпечення як динамічного (здійснення платежів до, одночасно чи після моменту одержання товарів (робіт, послуг)) та статичного (дебіторська та кредиторська заборгованість між суб'єктами розрахунків) процесу;
- представлено методику контролю розрахункових операцій на досліджуваному підприємстві, на підставі чого розроблено пропозиції щодо удосконалення їх облікових аспектів;
- доведено, що ефективність організації розрахункових операцій та їх контроль й обліково-інформаційне забезпечення повинні базуватися на: постійному аналізі стану та структури заборгованостей із поглибленою оцінкою причин їх виникнення і ймовірності прострочення; належній організації і документальному оформленні договірних відносин;

провадженні політики диверсифікації основних (ключових) покупців і замовників; здійсненні моніторингу платоспроможності потенційних контрагентів та уникненні партнерів із високим рівнем ризику; впровадженні актуальних сучасних методів рефінансування заборгованості (факторинг, векселі); використанні системи знижок при здійсненні дострокової оплати тощо.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що наведені для ТОВ ВКЦ «ОЛЕУМ» рекомендації і пропозиції можуть використовуватись й іншими підприємствами та будуть корисними для ознайомлення і застосування усіма суб'єктами (внутрішніми і зовнішніми) контрольно-перевірочної та обліково-аналітичної діяльності.

Апробація результатів і публікації. Основні положення роботи доповідались на трьох конференціях: LVI науково-технічна конференція здобувачів вищої освіти «День науки – 2022», 12 травня 2022 р. (м. Кропивницький, ЦНТУ); Міжнародна науково-практична конференції «Здоров'я та суспільство в умовах війни», 22-23 листопада 2022 р. (м. Кропивницький, ЦІРоЛ Університету «Україна»); ІІ Міжнародна науково-практична інтернет-конференція здобувачів вищої освіти і учнівської молоді «Облік, оподаткування і контроль в управлінні», 24 листопада 2022 р. (м. Кропивницький, ЦНТУ). Крім того, було опубліковано 1 статтю на тему «Цілі сталого розвитку: ретроспектива, передумови прийняття, склад і суть» [76] та 1 тези за темою «Визнання та оцінка дебіторської заборгованості і зобов'язань» [23].

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, у т.ч.: 41 таблиці і 1 рисунка, висновків до розділів і загальних висновків до роботи, списку використаних джерел із 106 найменувань та 17додатків. Загальний обсяг роботи – 108 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЙОГО ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1.1. Економічна й юридична сутність розрахункових операцій та їх види

Юридичні науки розрахунки розуміють як дії боржника, що спрямовані на погашення його грошового зобов'язання. З цього виходе, що розрахункові правовідносини – це певна технологія виконання грошових зобов'язань.

У цивільному праві розрахунок розглядається як певна правова дія особи, що здійснюється для повного або часткового погашення грошового зобов'язання. Як правило, проведення розрахункової операції спрямоване на здійснення певного платежу, який передбачає повне або часткове виконання грошового зобов'язання через сплату безпосередньо кредитору певної грошової суми зарахуванням коштів у готівковій або безготівковій формі на вказаний кредитором рахунок. У Цивільному кодексі України (ЦКУ) передбачено певні особливості при здійсненні розрахункових операцій стосовно дій боржника за грошовим зобов'язанням, котрі призводять до припинення цього зобов'язання шляхом [102]: переданням відступного (ст. 600 ЦКУ); зарахування (ст. 601 ЦКУ); за домовленістю сторін (ст. 604 ЦКУ); прощенням боргу (ст. 605 ЦКУ); поєднанням кредитора і боржника в одній особі (ст. 606 ЦКУ); неможливості його виконання (ст. 607 ЦКУ); через смерть фізичної особи (ст. 608 ЦКУ); ліквідації юридичної особи (ст. 609 ЦКУ).

«Прихильники юридичного напрямку всі рахунки розглядали як облікові позиції, що відображали певний майновий стан та конкретні його зміни з точки зору прав і зобов'язань відповідних фізичних і юридичних осіб. Тобто рахунки розглядались як особові, і тому теорія отримала назву персоналістичної. На відміну від них, прихильники економічного напрямку

вважали, що врешті-решт на всіх рахунках обліковуються цінності, тобто щось матеріальне, і назвали свою теорію матеріалістичною» [94].

Розрахункові відносини «характеризуються незмінними публічно-правовими рисами: поширеність норм-приписів, контрольно-наглядові функції банків, наявність адміністративно-господарських санкцій за порушення відповідних правил. Сама форма основних актів Національного банку України у сфері розрахунків (інструкції, положення) орієнтує, що їхні сторони можуть обрати лише спосіб та форму розрахунків, а всі інші їхні дії, як правило, суворо регламентовані» [43, с. 50].

Розрахункові відносини є частиною різних відплатних майнових відносин. Основний зміст економічних відносин проявляється у товарній складовій, проте розрахункові відносини мають самостійне значення, адже:

- у їх здійсненні приймають участь посередники – банківські установи (банківські операції із здійснення розрахунків є важливим видом банківських послуг);
- через неспівпадіння моментів передачі товарів і грошей, постає необхідність у встановленні й регулюванні окремого механізму передачі грошей за товар;
- завдяки самостійній юридичній регламентації, розрахункові відносини реалізуються у вигляді спеціальних касових, банківських, вексельних й інших правил;
- розрахункові відносини мають чітко виражений процедурний характер, хоча й сам механізм переказу коштів однаковий для господарсько-фінансових, адміністративних, бюджетних, податкових, цивільно-правових та інших грошових зобов’язань.

Такі особливості здійснення розрахункових операцій дозволяють деяким авторам розглядали розрахунки як форму опосередкування відносин, а не як вид зобов’язань.

У підручнику за редакцією О. Бандурки та О. Гетманець зазначається, що «розрахункові правовідносини виникають щоразу, коли законом чи

договором встановлюється обов'язок конкретного суб'єкта щодо здійснення грошового платежу» [30, с. 446]. Також відзначається, що «ці правовідносини виникають не тільки під час здійснення безготівкових розрахунків. Визначальним моментом для розрахункових правовідносин є наявність зв'язку між його суб'єктами – платником і одержувачем із приводу перерахування визначеної грошової суми» [30, с. 447].

У дисертаційному дослідженні Власової І. розрахунки, серед об'єктів системи фінансового менеджменту розглядаються «як операції, що є першоджерелом виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості та грошових потоків» [15].

Любар О. вважає, що розрахункові правовідносини – це «врегульоване правом особливе коло суспільних відносин процедурного характеру, що дозволяють здійснити приймання-передачу грошових коштів у різнорідних майнових зобов'язаннях» [43, с. 50].

Хірс Я. під розрахунковими відносинами розуміє «цивільні акцесорні правовідносини особливого виду, які виникають між суб'єктами основного зобов'язання (в деяких випадках із залученням спеціального суб'єкту) з метою припинення грошового зобов'язання, обумовленого основним правочином, і які після виникнення отримують самостійного та незалежного значення, тобто вже не можуть бути закінченими в інший спосіб як погашення саме грошового зобов'язання» [99, с. 108].

У навчальному посібнику за ред. Г. Яновицької та В. Кучера вказано, що «розрахунками є дії, спрямовані на вчинення платежу, що врегульовані нормами права. Метою розрахунків є виконання та документальне оформлення здійснення платником платежу грошових коштів їх одержувачу, яким може бути інша особа або сам платник у випадку переказу платником коштів з одного свого рахунку на інший» [101, с. 383].

На законодавчому рівні в Україні визначено, що розрахункова операція – це «приймання від покупця готівкових коштів, платіжних карток, платіжних чеків, жетонів тощо за місцем реалізації товарів (послуг), видача

готівкових коштів за повернутий покупцем товар (ненадану послугу), а у разі застосування банківської платіжної картки – оформлення відповідного розрахункового документа щодо оплати в безготівковій формі товару (послуги) банком покупця або, у разі повернення товару (відмови від послуги), оформлення розрахункових документів щодо перерахування коштів у банк покупця» [72].

Вікіпедія розрахункову операція трактує, як «операція, що передбачає рух коштів між контрагентами, в широкому сенсі – передача цінності або еквівалента цінності між зацікавленими сторонами. Операція може супроводжуватись документом (документами) відповідної форми та змісту, що підтверджує факт операції. Одна або обидві сторони (контрагенти) можуть вести облік розрахункових операцій згідно власних потреб або вимог законодавства» [70].

З економічної точки зору, розрахунки відбуваються за таких умов [42, с. 65]:

- здійснення оплати юридичним і фізичним особам за надані ними товари (роботи, послуги), роботу й інші матеріальні та нематеріальні цінності шляхом перерахування безготівкових коштів або видачі готівки, передачі товарів (виконання робіт, надання послуг), передачі прав власності (частини статутного капіталу, акції, облігації) тощо;
- одержання від юридичних і фізичних осіб товарів (робіт, послуг), результатів роботи, частини статутного капіталу, акцій, облігацій, інших матеріальних і нематеріальних цінностей на правах покупця чи власника тощо;
- одержання від юридичних і фізичних осіб грошових коштів, товарів (робіт, послуг), частини статутного капіталу, акцій, облігацій, інших матеріальних і нематеріальних цінностей у порядку оплати за передані товари (роботи, послуги) та інші матеріальні й нематеріальні цінності;
- передача готової продукції, (товарів, робіт, послуг), частини статутного капіталу, акцій, облігацій та інших матеріальних і нематеріальних

цінностей на правах постачальника (підрядника, виконавця) іншим юридичним і фізичним особам.

Зміст розрахункових операцій розкривається в їх принципах [43, с. 51] (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Принципи здійснення розрахункових операцій

Принцип	Суть
Пріоритет збереження грошових коштів у банках	Підприємства всіх форм мають зберігати всі грошові кошти на рахунках в установах банку (як власні, так і позикові). Виняток становлять залишки готівкових коштів у касах підприємства в межах встановлених лімітів банком
Вибір форми розрахунків і способу платежів	Суб'єкти господарювання мають право обирати будь-яку форму розрахунків і спосіб платежів із передбачених чинним законодавством
Мінімальні розриви між подіями	Момент здійснення платежу за товари (роботи, послуги) повинен бути максимально наближений до їх відвантаження (отримання)
Дотримання платіжної дисципліни	Платежі з рахунку підприємства здійснюються через банк за вказівкою керівника із врахуванням черговості із чітким дотриманням розрахункової та договірної дисципліни
Вільний вибір банківських установ	Суб'єкти господарювання мають право вільного вибору банківських установ для відкриття поточних, кредитних, депозитних й інших рахунків

Теоретичний базис розрахункових операцій визначає їх класифікація (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація розрахункових операцій

Ознака	Вид
За формою	Готівкові
	Безготівкові
За призначенням платежу	Розрахунки за нетоварними операціями
	Розрахунки за товарними операціями
За місцем проведення розрахунків	Внутрішньодержавні
	Міждержавні
За способом реалізації	Прямі
	Транзитні
За способом отримання платежу	Гарантовані
	Негарантовані
За територіальним розміщенням підприємств	Місцеві
	Міжміські
	Міжнародні

Ознака	Вид	
За суб’єктами	Розрахунки з юридичними особами	Сторонніми (які ні частково, ні повністю не належать підприємству)
		Постачальниками і підрядниками товарів (робіт, послуг)
		Покупцями і замовниками товарів (робіт, послуг)
		Засновниками (учасниками, акціонерами)
		Податковими органами
		Органами соціального та пенсійного страхування
		Іншими підприємствами, організаціями та установами за іншими операціями (наприклад, бартерні операції) тощо
	Розрахунки з фізичними особами	Постачальниками і підрядниками товарів (робіт, послуг)
		Покупцями і замовниками товарів (робіт, послуг)
		Засновниками (учасниками, акціонерами)
		З оплати праці
		Із соціального страхування
		За підзвітними сумами
		Зі сторонніми громадянами за іншими операціями (наприклад, за аліментами) тощо

Розрахункові операції здійснюються в готівковій і безготівковій формах та регламентуються відповідними постановами Правління НБУ [73, 75]. «Готівкові розрахунки/розрахунки готівкою – платежі готівкою суб’єктів господарювання і фізичних осіб за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги), а також за операціями, які безпосередньо не пов’язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна» [75]. «Безготівкові розрахунки – перерахування коштів із рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, унесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів» [73].

За призначенням платежу «розрахунки за товарними операціями – це взаємні розрахунки підприємств за товарно-матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги. Вони є переважними, бо визначають характер і зміст роботи фінансової служби підприємства у сфері розрахунків. Від

безперебійності та планомірності організації розрахунків за товарними операціями вирішальною мірою залежить стан усіх розрахунків підприємства, його фінансовий стан. До другої частини платіжного обороту належить велика група платежів нетоварного характеру, які відбуваються, головним чином, у зв'язку з виконанням усіляких фінансових зобов'язань підприємств» [58, с. 72].

За місцем проведення розрахунки можуть бути внутрішньодержавні (проводяться всередині країни) та міждержавні (коли один або декілька суб’єктів є представниками іншої країни).

За способом реалізації розрахунки поділяються на прямі (здійснюються безпосередньо між контрагентами) та транзитні (проводяться із проміжними суб’єктами).

За способом отримання платежу розрахунки бувають гарантовані (із забезпеченням гарантії платежу за рахунок депонування коштів) і негарантовані (за якими платіж не гарантується).

«Місцеві розрахунки здійснюються між покупцем і постачальником продукції, якщо їх обслуговує одна установа банку, або коли банк постачальника і банк покупця розміщені в тому самому населеному пункті. Міжміські – це розрахунки, які здійснюються між покупцем і постачальником через банки (постачальника і покупця), що знаходяться в різних регіонах. Міжнародні – це розрахунки, які здійснюються за операціями купівлі-продажу через банк постачальника, яким є зарубіжний банк» [6, с. 42-43].

Крім вказаних, у грошовому обороті підприємств, доцільно виокремлювати ще: розрахунки, що виникають при формуванні ресурсів підприємства; розрахунки, які пов’язані із виробничим процесом; розрахунки, що виникають у процесі реалізації.

1.2. Розрахункові операцій як об’єкт обліково-інформаційного забезпечення та контролю

Розрахункові операції виступають як об’єкт обліково-інформаційного забезпечення й контролю та розглядаються, як:

- динамічний процес – здійснення платежу до, одночасно чи після моменту одержання товарів (робіт, послуг);
- статичний стан – заборгованість між суб’єктами розрахунків.

«Передумовою або наслідком розрахункових відносин є заборгованість, що обґрунтовує об'єктивність її виникнення та існування як невід'ємного економічного явища в господарській діяльності підприємств. Вплив заборгованості на діяльність підприємства є неоднозначним, оскільки дебіторська заборгованість зумовлює вилучення оборотних коштів підприємства, а кредиторська – забезпечує тимчасове залучення капіталу. Вона, зокрема, впливає на такі важливі характеристики підприємства, як його ліквідність і фінансова стійкість. Тому значні суми заборгованості підприємства несуть у собі істотні ризики погіршення його платоспроможності та фінансової стійкості. Зазначені аргументи свідчать про особливу актуальність проблеми налагодження ефективної системи управління заборгованістю підприємства. Основною метою функціонування такої системи має бути забезпечення приведення обсягів заборгованості до економічно обґрунтованих рівнів, оптимізація її складу та структур з метою уникнення безнадійних боргів та інших фінансових ризиків» [43, с. 52-53].

Власова І. зазначає, що «з метою підвищення ефективності управлінських рішень, що виробляє система фінансового менеджменту підприємств при розробці політики управління дебіторською, кредиторською заборгованістю, грошовими потоками, запропоновано вважати розрахунки за один з її об’єктів, враховуючи їхню специфіку та узагальнюючий системний характер як операцій, що спричинюють і появу заборгованості, і рух грошових коштів» [15].

Класифікацію розрахунків і заборгованості як об’єкту обліково-

інформаційного забезпечення та контролю представлено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Класифікація розрахунків і заборгованості як об'єкту обліково-інформаційного забезпечення та контролю [43, с. 53]

Ознака	Вид
Залежно від учасників у розрахункових відносинах	Дебіторська
	Кредиторська
За національною ознакою	Заборгованість вітчизняних дебіторів і кредиторів
	Заборгованість іноземних дебіторів і кредиторів
За термінами погашення	Довгострокова
	Поточна (короткострокова)
	Поточна частина довгострокової заборгованості
За строками платежів	Заборгованість, термін сплати якої ще не настав
	Прострочена заборгованість
	Відстрочена заборгованість
За ймовірністю погашення	Нормальна
	Сумнівна
	Безнадійна
За забезпеченістю	Забезпечена (вексель, договір страхування, гарантія, застава)
	Незабезпечена

«Динаміка останніх років відображає зростання як дебіторської, так і кредиторської заборгованості, що зумовлено, на жаль, не зростанням обсягів реалізації, а посиленням кризових явищ. Ефективність управління заборгованістю підприємств значною мірою залежить від якості його інформаційного забезпечення. Основою інформаційного забезпечення є дані бухгалтерського обліку» [104, с. 226].

Організація та формування обліково-інформаційного забезпечення та контролю є одними з основних умов успішного провадження підприємницької діяльності, котру складають процеси придбання, виробництва та реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). При цьому, виникнення дебіторської й кредиторської заборгованості є характерним для всіх вказаних процесів, що утворюють «нормальний операційний цикл» діяльності підприємств. Найбільш типовим для процесу реалізації є виникнення дебіторської заборгованості, а для процесу постачання – кредиторської.

Ліснича Т. зазначає, що «правильна організація і побудова обліку грошових розрахунків між підприємствами мають велике значення, оскільки забезпечують швидке завершення кругообороту оборотних коштів, перехід їх з товарної форми в грошову, створюють необхідні умови для безперебійної оплати придбаних товарно-матеріальних цінностей» [42, с. 64].

Любар О. вважає, що організація бухгалтерського обліку розрахунків із контрагентами – «це процес вибору та впорядкування способів та прийомів збору, обробки та надання достовірної і своєчасної інформації щодо стану дебіторської та кредиторської заборгованості з метою прийняття необхідних управлінських рішень» [43, с. 48].

Складові процесу формування обліково-інформаційного забезпечення та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості, що виникає в результаті проведення розрахунків між суб'єктами господарювання [43, с. 53] представлені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Складові процесу формування обліково-інформаційного забезпечення та контролю дебіторської і кредиторської заборгованості

Складові	Суть
Первинний облік і контроль	Документування господарських операцій та перевірка правильності їх відображення і вимірювання
Поточний облік і контроль	Систематичні та хронологічні відображення господарських операцій на рахунках обліку та в регістрах згідно первинних документів із паралельною їх перевіркою
Узагальнений облік і контроль	Підготовка фінансової звітності та контрольних аналітичних таблиць і зведень

Бухгалтерські записи стосовно відображення розрахункових операцій формуються в момент переходу права власності на отримані товари (роботи, послуги), а підставами для їх здійснення є первинні документи.

«Рух первинних документів як складових системи інформаційного забезпечення бухгалтерського обліку дебіторської та кредиторської заборгованості необхідно регулювати шляхом створення графіка документообігу. Графік документообігу впроваджується в систему

управління підприємством наказом керівника. Оформлення графіка документообігу може бути як схематичним, так і у вигляді переліку робіт зі створення, перевірки й обробки документів із зазначенням відповідальних осіб, термінів виконання та взаємозв'язку з іншими виконавцями за центрами відповідальності» [43, с. 54]. У таблиці 1.5 узагальнено первинну документацію з обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками.

Таблиця 1.5

Первинна документація з обліку розрахунків
із постачальниками і підрядниками [43, с. 54]

Господарська операція	**Документ**	**Місце складання**	**Відповідальна особа за складання**
Надходження від постачальників товарно-матеріальних цінностей	Товарно-транспортна накладна	Зовнішній	Постачальник
Розрахунки з постачальниками	Платіжне доручення, рахунок-фактура, товарно-транспортна накладна	Внутрішній	Бухгалтер з обліку розрахунків
Оприбуткування товарно-матеріальних цінностей	Накладна, приймальний акт	Внутрішній	Матеріально-відповідальна особа
Приймання товарно-матеріальних цінностей, які надійшли без документів	Акт про приймання товарно-матеріальних цінностей	Внутрішній	Комісія
Внутрішнє переміщення товарно-матеріальних цінностей	Накладна на внутрішнє переміщення	Внутрішній	Матеріально-відповідальна особа

Кредиторська заборгованість, що виникає в результаті здійснення розрахункових операцій між суб’єктами господарювання у процесі формування ресурсів підприємства формується з таких її видів:

- рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» (субрахунки: 631 – розрахунки з вітчизняними постачальниками; 632 – розрахунки з іноземними постачальниками; 633 – розрахунки з учасниками ПФГ);
- рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами»;
- рахунок 62 «Короткострокові векселі видані».

Дебіторська заборгованість, що виникає в результаті здійснення розрахункових операцій між суб'єктами господарювання у процесі формування ресурсів підприємства відображається на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» (субрахунки: 371 – розрахунки за виданими авансами; 374 – розрахунки за претензіями).

Дебіторська заборгованість, що виникає в результаті здійснення розрахункових операцій між суб'єктами господарювання у процесі реалізації продукції (чи виконання робіт і надання послуг) формується із таких її видів:

- рахунок 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками» (субрахунки: 361 – розрахунки з вітчизняними покупцями; 362 – розрахунки з іноземними покупцями; 363 – розрахунки з учасниками ПФГ; 364 – розрахунки за гарантійним забезпеченням);
- рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами»;
- рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані»;
- рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів».

Кредиторська заборгованість, що виникає при здійсненні розрахунків між суб'єктами господарювання у процесі реалізації продукції (чи виконання робіт і надання послуг), обліковується на субрахунку 681 «Розрахунки за авансами одержаними».

Для розрахунків із працівниками, учасниками та іншими операціями використовуються рахунки 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 65 «Розрахунки за страхуванням», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 67 «Розрахунки з учасниками та кошти клієнтів», 68 «Розрахунки за іншими операціями».

Узагальнена інформація про дебіторську та кредиторську заборгованість наводиться у Балансі (Звіті про фінансовий стан) підприємства та Примітках до фінансової звітності. Нарахування резерву сумнівних боргів знаходить відображення в Звіті про фінансові результати (Звіт про скупний дохід) у складі статті «Інші операційні витрати» рядку 2180.

1.3. Порядок здійснення контролю та організації його обліково-інформаційного забезпечення

Ефективна організація розрахункових операцій забезпечує стабільність грошового обігу і спричиняє суттєвий вплив фінансових важелів на розвиток підприємства. Відсутність якісного обліково-інформаційного забезпечення і контролю розрахунків на практиці, призводить до зведення нанівець попередньо отриманих позитивних результатів роботи з контрагентами. Посилюється значення такої діяльності, в умовах розвитку ринкових відносин, коли контроль розрахунків між дебіторами і кредиторами стає важливим фактором, що впливає на фінансовий стан і допомагає в розв'язанні проблем налагодження розрахунково-платіжної дисципліни.

«Контроль представляє систему спостережень і перевірки відповідності процесу функціонування керованого об'єкта прийнятим управлінським рішенням, а також виявлення результатів управлінських впливів на керований об'єкт. Він являє собою сукупність дій і операцій, здійснюваних спеціально уповноваженими органами, з метою контролю за дотриманням суб'єктами господарювання норм права в процесі створення, розподілу і використання фінансових ресурсів для своєчасного отримання повної і достовірної інформації про хід реалізації прийнятих управлінських і фінансових рішень» [20, с. 74].

Починаючи впровадження контролю розрахункових операцій «необхідно перевірити обґрунтованість та ефективність обраної підприємством стратегії відносин з контрагентами. Вона, насамперед, повинна включати в себе умови надання чи отримання товарного кредиту, його забезпеченість, строк, доцільність застосування знижок тощо. Важливим є порядок класифікації усіх клієнтів, оскільки правильний розподіл дебіторів та кредиторів, який найбільш повно відображає сутність усіх розрахункових операцій підприємства, є запорукою успішності прийняття управлінських рішень» [20, с. 78].

Основними завданнями контролю розрахункових операцій є:

- оцінка існуючого стану обліку і системи внутрішнього контролю розрахунків із дебіторами і кредиторами;
- встановлення реальності сум дебіторської та кредиторської заборгованості;
- оцінка доцільності виникнення заборгованості;
- перевірка своєчасності і правильності складання договорів та порядку їх виконання із дотриманням розрахункової дисципліни;
- виявлення простроченої дебіторської і кредиторської заборгованості та заборгованості за якою минув термін позовної давності;
- перевірка правильності та обґрунтованості списання кожної окремої суми заборгованості;
- перевірка правильності обліку розрахунків у залежності від прийнятого методу реалізації;
- перевірка правильності і своєчасності платежів до бюджету та позабюджетних фондів;
- перевірка повноти оприбуткування товарів (виконання робіт, надання послуг) від постачальників і підрядників;
- підтвердження обґрунтованості розрахунків із покупцями і замовниками;
- виявлення причин та персонального складу осіб, які винні в допущенні заборгованостей;
- перевірка наслідків і проведених заходів після виявлення фактів порушення договірних зобов'язань і платіжної дисципліни.

При цьому, розглядати основні завдання контролю розрахункових операцій необхідно також із виділенням основних завдань контролю розрахунків з контрагентами, які пропонують Мотицина Н. [51, с. 120] та Гевчук А. [20, с. 77]:

- «зниження дебіторської та кредиторської заборгованості, визначення реальності і обґрунтованості сум, що значаться на балансі і належать

підприємству, та підлягають виконанню зобов‘язань на користь інших юридичних і фізичних осіб» [51, с. 120];

- дотримання встановлених правил платіжної дисципліни, обґрунтованості застосовуваних тарифів, цін і забезпечення максимального збереження коштів під час розрахунків;
- «своєчасне погашення боргів, з метою щоб уникнення штрафних санкцій і в цілях безперебійного забезпечення основними і допоміжними матеріалами, а також стягнення в судовому порядку прострочених і несплачених сум заборгованості» [20, с. 77];
- обґрунтованість списання дебіторської і кредиторської заборгованості.

Джерелами інформації для контролю розрахункових операцій є: договори та нормативно-правові акти цивільно-процесуального характеру, первинні документи, дані відповідних рахунків бухгалтерського обліку, регістри синтетичного й аналітичного обліку, Головна книга, звітність тощо.

Гевчук А. стверджує, що «для вітчизняних підприємств характерною є структура системи внутрішнього контролю, яка включає дві складові: контролюючу та підконтрольну. До першої входять суб‘єкти контролю та контрольні дії, до другої – об’єкти контролю. У свою чергу контрольні дії у більшості випадків визначаються методами, які використовують суб’єкти контролю. Зважаючи на те, що процедура контролю полягає у співставленні фактичних і бажаних показників, виникає необхідність у забезпеченні процесу контролю відповідними інформаційними даними» [20, с. 75]. Це підтверджує необхідність формування якісного обліково-інформаційного забезпечення розрахункових операцій для провадження якісних і дієвих контрольних заходів.

«Методологія контролю стосовно обліку розрахункових операцій не зводиться до сукупності методів і методик, вона має більш складну структуру. Методика облікового контролю це – сукупність методів (прийомів) контролю, яка передбачає послідовне їх використання, чіткий опис способу здійснення контрольних процедур, що розділяє змогу всебічно,

повно і об’єктивно дослідити бухгалтерські операції підприємства з метою виявлення, усунення і попередження порушень в системі розрахунків» [20, с. 75].

Метод контролю розрахункових операцій – це сукупність специфічних прийомів, що використовують за умови додержання відповідних принципів для вивчення доцільності, законності, достовірності розрахункових операцій на основі нормативної, облікової, звітної та іншої інформації у поєднанні із дослідженням реального (фактичного) стану розрахунків і заборгованості.

Прийоми контролю розрахункових операцій доцільно згрупувати у чотири групи (таблиця 1.6).

Таблиця 1.6

Прийоми контролю розрахункових операцій

Прийом	**Суть**
Облікова інвентаризація	Спосіб перевірки фактичних залишків грошових коштів і стану розрахунків, їх відповідності даним обліку на певну дату
Бухгалтерська звірка	Передбачає звірку розрахунків, тобто погоджує суми заборгованості з дебіторами і кредиторами
Експертна оцінка	Проводиться фахівцями з обліку дійсного стану розрахунків і заборгованості
Візуальне спостереження	Здійснюється шляхом безпосереднього споглядання відображення розрахункових операцій, а також фіксації окремих розрахунків у певний часовий період

Ми погоджуємось, що «перевірки розрахункових операцій покликані не тільки виявити допущені недоліки і відмічати позитивні явища підприємства, але і попереджувати неправильне використання коштів і формування незаконних і недоцільних розрахункових взаємин» [20, с. 77]. Це передбачає здійснення систематичного контролю на всіх стадіях здійснення розрахункових операцій, а також за станом розрахункової дисципліни на підприємстві.

Задля більшої ефективності контролю розрахункових операцій необхідно дотримуватись певної послідовності перевірочних дій за кожною групою розрахунків: наявність, правильність і своєчасність укладення договорів → належне виконання договірних зобов’язань → точність і повна

відображення інформації про розрахункові операції в обліку → аналіз динаміки заборгованості → виявлення сум простроченої і безнадійної заборгованості.

На початку перевірки, обов'язково слід встановити достовірність заборгованості та обґрунтованість її списання, адже можуть мати місце факти безпідставного списання сум заборгованості. Контролю своєчасності погашення та кращій організації заходів зі зменшення заборгованості, сприятиме групування всієї заборгованості за строкам її виникнення із окремим виділенням сум безнадійної.

Доцільним буде проведення зустрічних звірок на предмет підтвердження сум заборгованостей. Для цього необхідно співставити заборгованості на рахунках 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 38 «Резерв сумнівних боргів», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 64 «Розрахунки за податками й платежами», 65 «Розрахунки за страхуванням», 68 «Розрахунки за іншими операціями» тощо з даними у Головній книзі і звітності. Всі суми повинні відповідати загальним сумам у регістрах бухгалтерського обліку, даним первинних документів та передбаченим умовам договорів.

У ході здійснення контрольних заходів необхідно перевірити дотримання встановленого порядку оцінки дебіторської заборгованості згідно НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [55]. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію (товари, роботи, послуги) підлягає оцінці за первинною вартістю. Проте, в балансі вона може відображатись за трьома видами оцінки: первісна вартість, чиста вартість реалізації і резерв сумнівних боргів, тобто, до підсумку балансу її необхідно включати за чистою реалізаційною вартістю.

Важливим етапом контролю розрахункових операцій є встановлення правильності видачі коштів під звіт, цільового їх використання та своєчасності повернення невикористаних підзвітних сум. Необхідно з'ясувати наявність випадків видачі авансів підзвітним особам за наявності

заборгованості із раніше одержаних сум, чи видачі авансів особам, які не являються працівниками підприємства. Також перевірці підлягає правильність і належність оформлення авансових звітів і доданих до них документів, своєчасність здачі їх у бухгалтерію та стан обліку розрахунків із підзвітними особами. Починати цей етап перевірки доцільно з аналізу залишків і місячних оборотів за кореспондуючими рахунками до субрахунка 372 «Розрахунки з підзвітними особами».

Контролери встановлюють наявність розпорядчого документу яким визначається коло осіб, що мають право отримувати кошти під звіт. Список таких осіб затверджується відповідним наказом чи розпорядженням керівника підприємства.

Кошти під звіт видаються для покриття операційно-господарських витрат і на службові відрядження. Для встановлення законності та реальності витрачання коштів на операційно-господарські потреби необхідно зіставити дані авансових звітів і доданих до них документів на оплату чи документів, що підтверджують надходження товарно-матеріальних цінностей і фактично виконану роботу. Тут відбувається порівняння рахунків, товарних чеків із накладними на оприбуткування товарно-матеріальних цінностей, зі звітами завідувачів складів, із картками складського обліку тощо. Перевіряючи купівлю за рахунок підзвітних сум товарно-матеріальних цінностей, особливо ретельно необхідно перевірити правильність застосування цін, тарифів і розцінок. При безпідставному їх завищенні, слід встановити причину та отримати пояснення з цього приводу від підзвітної особи. За умови, що підозри є суттєвими, можна провести зустрічні звірки та зробити запити контрагентам.

Також ретельній перевірці підлягають витрати підзвітних сум на відрядження. Обов’язково вивчаються підстави й доцільність направлення працівників у відрядження та чітке дотримання їх термінів. Також необхідно з’ясувати чи не направлялись працівники у відрядження без наявної виробничої потреби, або для вирішення питань, що не пов’язані з їх

службовою діяльністю.

Перевіряючи випадки виплат підзвітних сум на відрядження необхідно проконтролювати розміри цих сум із чітким дотриманням законодавчо встановлених меж і порядку їх віднесення на витрати. Різниці понад встановлених меж повинні оподатковуватись згідно нормативних актів. Слід перевірити правильність складання та своєчасність представлення авансових звітів за відрядженнями із повним пакетом підтверджувальних документів (наприклад, квитки і рахунки за проживання), що обґрунтовують належність підрахунку витрат на відрядження і віднесення цих сум на відповідні рахунки обліку.

Випадки недоплат чи переплат реєструються у відомостях порушень із зазначенням їх характеру, суми, особи винної в порушенні, дати і номеру документа з виявленими порушеннями. Здійснивши необхідні контрольні заходи, необхідно з'ясувати правильність і повноту відображення операцій за розрахунками з підзвітними особами в регістрах обліку і звітності. Особливо звертають увагу на відповідність оборотів і залишків, відповідність кореспонденції рахунків із напрямками списання підзвітних сум. Важливо пересвідчитись щоб усі авансові звіти затверджувались керівником підприємства і підписувались бухгалтером, не містили виправлень й арифметичних помилок та мали підтверджуючі документи. За наявності вказаних порушень, про це обов'язково робиться запис в Акті перевірки.

Завдання контролю розрахунків за відшкодуванням завданих збитків передбачають встановлення законності, повноти й обґрунтованості віднесення на відшкодування винних осіб розтрат, нестач, псування товарно-матеріальних цінностей понад законодавчо встановлені межі (норми природного убутку). Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків перевіряються на основі даних субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» до рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами». За кожним із випадків завданих збитків встановлюється своєчасність і повнота записів щодо нарахування й утримання матеріального

збитку згідно первинних документів – матеріали інвентаризації, Акт перевірки, наказ, розпорядження, виконавчі листи, касові ордери, розрахунково-платіжні відомості тощо.

Особливій увазі підлягає вивчення результатів інвентаризації, перевірка повноти віднесення сум нестач на відповідні рахунки обліку, а потім порядок їх відшкодування матеріально-відповідальними особами у кореспонденції із субрахунком 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків». Також необхідно проконтролювати правильність визначення розмірів природних втрат згідно законодавчо-нормативних актів із обов'язковим урахуванням умов зберігання при розрахунку сум заподіяної шкоди з вини матеріально-відповідальної особи. Слід пам'ятати, що розмір збитків від недостач товарно-матеріальних цінностей визначається виключно шляхом проведення незалежної оцінки.

При утриманні матеріальної шкоди завданої працівниками підприємства, необхідно встановити правомірність і правильність розрахованого розміру щомісячних відрахувань із заробітної плати, його регулярність та повноту відображення цих утримань в обліку. У випадку виявлення значних сум завданих збитків, потрібно встановити факт повідомлення про це правоохоронних органів, а також з'ясувати своєчасність і повноту відображення в регістрах бухгалтерського обліку операцій за відшкодуванням завданих збитків.

Здійснюючи контрольні заходи з перевірки розрахункових операцій необхідно встановити суму матеріальних збитків при сплаті підприємством фінансових санкцій та вчинити всі дії із встановлення персонального складу винних осіб. Крім того, важливо перевірити правильність здійснення і відображення в обліку розрахунків із відшкодування завданих збитків, а також законність і своєчасність пред'явлення претензій до винних осіб. Для таких випадків передбачено субрахунок 374 «Розрахунки за претензіями» до рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами», адже перевірка розрахунків за претензіями при невиконанні договірних зобов'язань, є одним із важливих

завдань контролю розрахункових операцій.

Надзвичайно важливим етапом контролю розрахункових операцій є документальне оформлення його здійснення та отриманих результатів. «Особливе значення для підвищення ефективності і результативності контролю має внутрішня регламентація діяльності служби контролю та організація документообороту, що передбачає розробку робочої та звітної документації призначеної для відображення інформації за результатами проведених внутрішніх контрольних заходів» [35, с. 11].

На наш погляд, документальне забезпечення контролю розрахункових операцій включає такі види документації:

- організаційно-підготовчу;
- робочу;
- підсумково-звітну [80, с. 240] – (таблиця 1.7).

Таблиця 1.7

Документальне забезпечення контролю розрахункових операцій

Вид	**Суть**
Організаційні (підготовчі) документи	Включають персональний склад контролерів, план і програму контролю, індивідуальні плани роботи суб'єктів контролю тощо. Також це можуть бути такі документи: «Положення про організацію служби контролю», Накази про організацію контрольного процесу, Наказ про облікову політику, Посадові інструкції контролерів, Графік документообороту, тести системи контролю, у т.ч. і внутрішнього, план і програма перевірок та інші регламенти контрольних заходів, а також всю документацію, що є об'єктом перевірки розрахункових операцій
Робочі документи контролера	Є записами, «за допомогою яких реєструються проведені під час перевірки процедури і формуються відповідні висновки на підставі отриманої за результатами перевірки інформації. Робочі документи можуть бути створені на паперових або електронних носіях. Обсяг робочих документів контролера залежить від професійного судження виконавця. Склад, типова форма і кількість робочих документів нерегламентовані, визначаються контролером самостійно відповідно до завдань перевірки» [59, с. 26]. «До робочих документів слід відносити записи (форми, таблиці, розрахунки тощо), за допомогою яких фіксуються проведені прийоми та процедури внутрішнього контролю, довідки та/або експертні висновки залучених фахівців та експертів, отриману інформацію і відповідні висновки» [80, с. 240]. «До робочих документів також слід відносити необхідні витяги або копії документів; інформацію про вивчення та оцінку системи бухгалтерського обліку; опис важливих показників та аналіз тенденцій діяльності [81, с. 71]»

Вид	Суть
Підсумково-звітна документація	За результатами внутрішнього контролю розрахункових операцій нами пропонується використання таких документів, як: Звіт за результатами внутрішнього контролю розрахункових операцій; Рекомендації та пропозиції з усунення виявлених порушень і недоліків за результатами внутрішнього контролю розрахункових операцій. Також може складатись й інша документації (наприклад, відповіді на запити структурних підрозділів, роз'яснення інструктивних матеріалів та нормативно-правових актів, довідки-консультації щодо певних питань тощо)
	За результатами зовнішнього контролю розрахункових операцій складається підсумкова документація залежно від суб'єкта контрольної діяльності – Акт (Довідка), Аудиторський звіт тощо

Документальне забезпечення контролю розрахункових операцій можна адаптувати для застосування в електронній формі з використанням наявних програмних продуктів. Заповнення деяких видів документів можливе в автоматичному режимі через передачу даних із наявних інформаційно-аналітичних баз підприємства. Всі наведені документи можна ефективно інтегрувати у загальну концепцію системи контролю на підприємстві.

Висновки до розділу 1

Учасниками розрахункових відносин завжди є дві сторони – платник і отримувач коштів (юридичні та фізичні особи з рахунків яких списуються або яким зараховуються кошти). Як правило, при безготівковій формі розрахунків обов'язковим учасником стає банківська або інша фінансова установа (банк платника, банк отримувача). Розрахунки в готівковій формі здійснюються між отримувачем і платником без участі банків.

До завдань бухгалтерського обліку та контролю розрахункових операцій належать: дотримання встановлених вимог і правил розрахункових відносин; оперативне, повне і правильне документальне оформлення розрахункових операцій; достовірне, своєчасне і належним чином організоване ведення аналітичного і синтетичного обліку розрахунків; правильне і достовірне відображення інформації про розрахункові операції в звітності тощо.

Вихідним елементом системи контролю є також інформаційні дані, які отримуються в процесі його здійснення, а тому, до основних елементів доцільно відносити суб’єкти, об’єкти, методи та інформаційне середовище. Здійснення контрольних процедур при перевірці розрахункових операцій передбачає всебічне, повне й об’єктивне їх дослідження з метою виявлення, попередження та усунення порушень у системі розрахунків.

Документальне забезпечення контролю розрахункових операцій є важливим етапом усієї контрольно-перевірочної діяльності. За допомогою використання організаційно-підготовчої, робочої й підсумково-звітної документації уможливлюється досягнення встановлених цілей перевірок у найбільш результативний, ефективний та економний як для суб’єктів контролю, так і для підприємств спосіб.

РОЗДІЛ 2
КОНТРОЛЬ ТА ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ В ТОВАРИСТВІ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ «ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНИЙ ЦЕНТР ОЛЕУМ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ТОВ «ВКЦ Олеум»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Виробничо-комерційний центр Олеум» зареєструвалось у Виконавчому комітеті Кіровоградської міської ради 19 квітня 1993 року записом №14441050001001141 та отримало Свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи серії А00 №077195 (додаток А). Юридична адреса підприємства: м. Кропивницький, вул. Олександрійська, б.85. У 2015 році було внесені зміни у реєстраційні дані підприємства у зв'язку зі зміною директора на підставі Протоколу№4 загальних зборів учасників від 28 січня 2015 року (додаток Б).

Згідно Виписки з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань №474658708585 від 08 грудня 2020 року наразі керівником ТОВ «ВКЦ Олеум» є Олійник Олексій Олексійович (додаток В).

ТОВ «ВКЦ Олеум» зареєстроване у Державній службі статистики (код 37507880), Кропивницькій ДПІ Головного управління ДПС у Кіровоградській області (код43142606), як платник податків та як платник єдиного внеску. Крім того, досліджуване підприємство є платником податку на додану вартість, підтвердженням чому є Свідоцтво №15249091 про реєстрацію платником ПДВ від 24 травня 2055 року (додаток Д) та Витяг №2011234500423 з реєстру платників податку на додану вартість від 18 листопада 2020 року (додаток Д1). Після внесення змін до установчих документів ТОВ «ВКЦ Олеум» надано Опис документів, що надаються державному реєстратору для проведення реєстраційної дії (додаток Ж).

ТОВ «ВКЦ Олеум» у своїй діяльності керується законодавством, статутом (додаток К) та іншими локальними актами.

ТОВ «ВКЦ Олеум» є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, поточний, вкладний та інші рахунки у банку, може мати торгівельну марку, печатку, штамп та фірмовий бланк.

Товариство відповідає за своїми за своїми зобов'язаннями тільки в межах належного йому майна, на яке може бути звернено стягнення згідно законодавства України.

Метою та цілями діяльності ТОВ «ВКЦ Олеум» є задоволення суспільних потреб юридичних і фізичних осіб у продукції, роботах та послугах, а також здійснення виробничої, комерційної, посередницької діяльності та надання послуг, у відповідності та на умовах, визначених законодавством та статутом.

Предмет діяльності досліджуваного підприємства включає такі види діяльності: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство; переробна промисловість; виробництво напоїв; оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та карка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння; виробництво паперу та паперових виробів; поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації; виробництво хімічних речових та хімічної продукції; виробництво гумових і пластмасових виробів; виробництво іншої неметалевої продукції; металургійне виробництво; виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування; виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництво електричного устаткування; виробництво машин та устаткування; виробництво автотранспортних засобів, причепів, напівпричепів; виробництво інших транспортних засобів; виробництво меблів; виробництво іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування; водопостачання, каналізація, поводження з відходами; будівництво; оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; оптова торгівля,

крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами; роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; тимчасове розміщення та організація харчування; інформація та телекомунікації; операції з неруховими майном; професійна, наукова та технічна діяльність; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; надання інших видів послуг (додаток К).

ТОВ «ВКЦ Олеум» є власником майна, структура якого наведена на рис. 2.1.

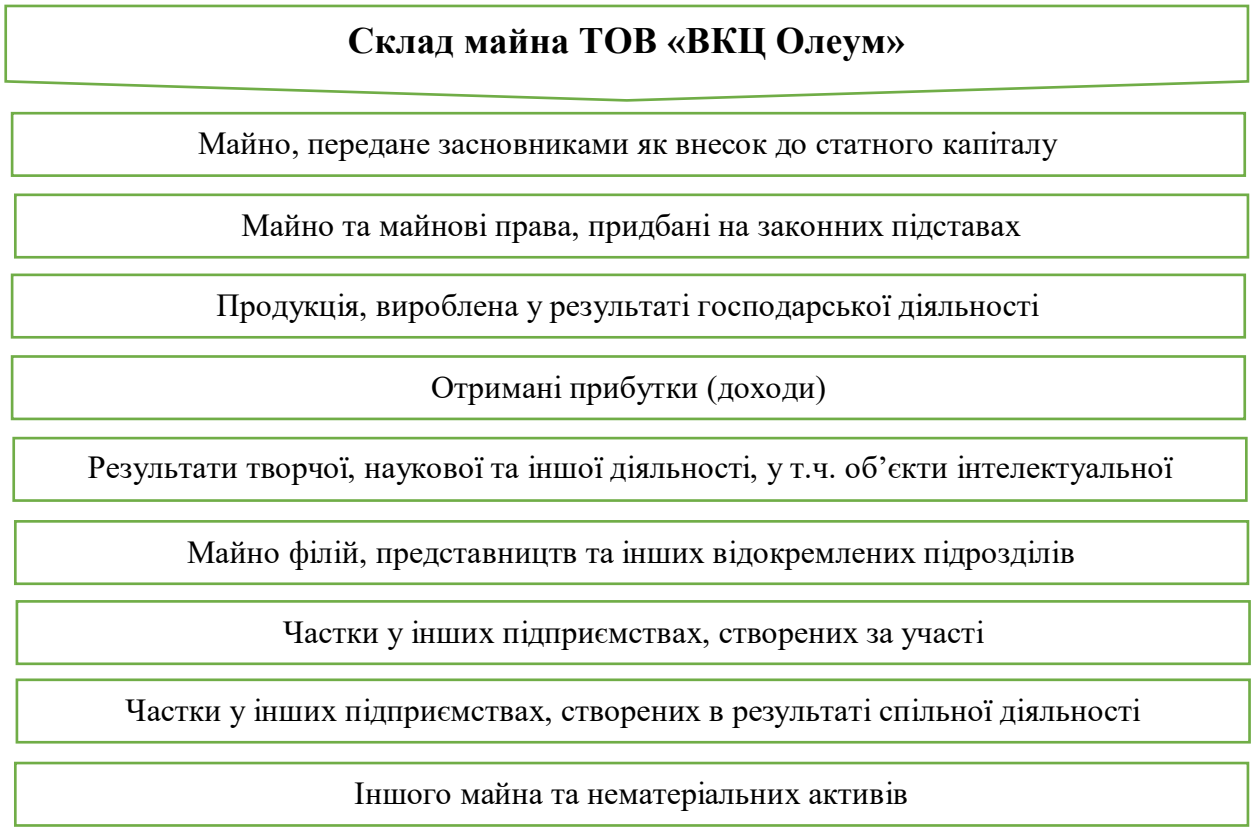

Рис. 2.1. Склад майна ТОВ «ВКЦ Олеум»

Джерелами формування майна ТОВ «ВКЦ Олеум» є: внески учасників; прибутки, отримані від реалізації продукції, робіт, послуг, а також інших видів діяльності; прибутки від цінних паперів; кредити банків та інші кредиторів; безоплатні, благодійні внески, пожертвування; інші джерела, які не заборонені законодавством України.

Статутний капітал ТОВ «ВКЦ Олеум» становить 661 000 гривень, який поділений на вклад:

- Машковського Анатолія Івановича у вигляді грошових коштів на суму 7 500 гривень;
- Олійника Андрія Олексійовича у вигляді грошових коштів на суму 7 500 гривень;
- Шамардіної Катерини Олексіївни у вигляді грошових коштів на суму 485 000 гривень;
- Олійник Надії Миколаївни у вигляді прав на нерухоме майно та земельну ділянку на суму 161 000 гривень.

Прибуток ТОВ «ВКЦ Олеум» утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат та витрат на оплату праці. З балансового прибутку ТОВ «ВКЦ Олеум» сплачуються відсотки за кредитами банків та за облігаціями, а також вносяться передбачені законодавством України податки та інші платежі до бюджету. Чистий прибуток, отриманий після зазначених розрахунків та сплати дивідендів, залишається у повному розпорядженні ТОВ «ВКЦ Олеум». Органами управління ТОВ «ВКЦ Олеум» є загальні збори та директор. Протягом 2020-2021 років ТОВ «ВКЦ Олеум» мало такі показники фінансово-господарської діяльності (таблиця 2.1) (додаток Л).

Таблиця 2.1

Показники фінансово-господарської діяльності
ТОВ «ВКЦ Олеум» за 2020-2021 роки

Показник	**2021 рік**	**2020 рік**	**Зміна, тис.грн.**
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	51060,2	49712,3	1347,9
Інші операційні доходи	5,6	2,7	2,9
Собівартість реалізованої продукції	38256,4	40928,5	-2672,1
Інші операційні витрати	12423,3	8673,1	3750,2
Інші витрати	320,2	56,2	264
Фінансовий результат до оподаткування	50999,9	49657,8	1342,1
Податок на прибуток	65,9	57,2	8,7
Чистий прибуток	52,1	48,5	3,6

З даних таблиці 2.1 видно, що протягом 2021 року чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшився проти минулого 2020 року на 1347,9 тис.грн. та становив 51060,2 тис.грн. Збільшились також інші доходи підприємства на 2,9 тис.грн. Проте, зменшення відбулось за такою статтею, як собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 2672,1 тис.грн. Всі витрати ТОВ «ВКЦ Олеум» також зменшились у 2021 році у порівнянні з 2020 роком. За 2021 рік в ТОВ «ВКЦ Олеум» сформувався фінансовий результат у вигляді прибутку розміром 52,1 тис.грн., що на 3,6 тис.грн. більше, аніж у 2020 році.

Станом на 31 грудня 2021 року на балансі ТОВ «ВКЦ Олеум» у складі необоротних активів рахуються нематеріальні активи залишковою вартістю 0,7 тис.грн. (сума накопиченої амортизації становить 8,0 тис.грн.) та основні засоби залишковою вартістю 5776,6 тис.грн. (накопичений знос 3055,9 тис.грн.).

Оборотні активи складають 6025,8 тис.грн., з яких:

- запаси – 5257,3 тис.грн.;
- дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги – 201,0 тис.грн.;
- дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом – 1,3 тис.грн.;
- інша поточна дебіторська заборгованість – 203,8 тис.грн.;
- гроші та їх еквіваленти – 213,8 тис.грн.;
- витрати майбутніх періодів – 21,2 тис.грн.;
- інші оборотні активи – 127,4 тис.грн.

Власний капітал ТОВ «ВКЦ Олеум» формується за рахунок статутного капіталу розміром 661,0 тис.грн. та нерозподіленого прибутку розміром 4038,0 тис.грн. В ТОВ «ВКЦ Олеум» рахуються довгострокові зобов’язання у сумі 24,4 тис.грн.

Поточні зобов’язання ТОВ «ВКЦ Олеум» складаються з:

- короткострокові кредити банків – 2700,0 тис.грн.;

- поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 3493,0 тис.грн.;
- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом – 313,3 тис.грн.;
- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування – 32,7 тис.грн.;
- поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці – 202,6 тис.грн.;
- інші поточні зобов'язання – 338,1 тис.грн.

На підставі даних Фінансової звітності малого підприємства проведемо аналіз ліквідності балансу, згрупувавши всі активи та пасиви ТОВ «ВКЦ Олеум» за групами (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Групування активів та пасивів ТОВ «ВКЦ Олеум» для визначення ліквідності балансу станом на 31 грудня 2021 року

Група	Склад групи	Сума, тис.грн.
$\mathbf{A_1}$	Гроші і короткострокові фінансові інвестиції	213,8
$\mathbf{A_2}$	Векселі отримані і всі види поточної дебіторської заборгованості	406,1
$\mathbf{A_3}$	Сировина і матеріали, готова продукції, незавершене виробництво, товари	5257,3
$\mathbf{A_4}$	Основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові вкладення, незвершене будівництво, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи	5777,3
$\mathbf{П_1}$	Кредиторська заборгованість	4144,4
$\mathbf{П_2}$	Короткострокові кредити банків	2700,0
$\mathbf{П_3}$	Довгострокові кредити банків	24,4
$\mathbf{П_4}$	Власний капітал	4699,0

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо зберігається таке співвідношення: $\mathbf{A_1 \geq П_1}$ $\mathbf{A_2 \geq П_2}$ $\mathbf{A_3 \geq П_3}$ $\mathbf{A_4 \leq П_4}$

Використовуючи дані таблиці 2.2, побудуємо співвідношення для визначення того, наскільки є ліквідним баланс досліджуваного підприємства (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз ліквідності балансу ТОВ «ВКЦ Олеум»

станом на 31 грудня 2021 року

Група	Сума, тис.грн.	Група	Сума, тис.грн.	Співвідношення		Результат
				Нормативне	Фактичне	
$А_1$	213,8	$П_1$	4144,4	$А_1 \geq П_1$	$А_1 \leq П_1$	Не виконується
$А_2$	406,1	$П_2$	2700,0	$А_2 \geq П_2$	$А_2 \leq П_2$	Не виконується
$А_3$	5257,3	$П_3$	24,4	$А_3 \geq П_3$	$А_3 \geq П_3$	Виконується
$А_4$	5777,3	$П_4$	4699,0	$А_4 \leq П_4$	$А_4 \geq П_4$	Не виконується

Отже, як видно з таблиці 2.3, порівняння груп активів і пасивів вказує на те, що нормативні умови, які б визначали баланс досліджуваного підприємства ліквідним виконуються лише в одному випадку. Всі інші умови не виконані, що вказує на те, що баланс ТОВ «ВКЦ Олеум» не є ліквідним.

Крім абсолютних показників для оцінки ліквідності підприємства варто використовувати також і відносні показники ліквідності, а саме: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт поточної ліквідності. Обчислимо їх на підставі даних ТОВ «ВКЦ Олеум» станом на початок та кінець 2021 року (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Коефіцієнти ліквідності ТОВ «ВКЦ Олеум»

станом на початок та кінець 2021 року

Коефіцієнт	Значення		Рекомендоване значення	Зміна
	на 01.01.2021р.	на 31.12.2021р.		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,009	0,030	0,1-0,35	+0,021
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,276	0,109	0,6-0,8	-0,167
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,798	0,851	≥2	+0,053

Коефіцієнт абсолютної ліквідності вказує на здатність підприємства миттєво погасити свої поточні зобов'язання та показує яку її частину може погасити за рахунок наявних грошових коштів. Він визначається як відношення суми грошових коштів у національній та іноземній валюті і поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань підприємства. Рекомендованим є його значення від 0,1 до 0,35. На ТОВ «ВКЦ Олеум» даний показник на початок 2021 року становив 0,009 п.п., а на кінець року його значення збільшилось на 0,021 п.п. та становило 0,03. Не дивлячись на збільшення коефіцієнту абсолютної ліквідності на кінець 2021 року в ТОВ «ВКЦ Олеум», його значення значно менше за рекомендоване значення. Це вказує на нездатність досліджуваного підприємства погасити свої поточні зобов'язання у терміновому порядку.

Коефіцієнт швидкої ліквідності визначає платоспроможність підприємства, але враховує майбутні надходження від дебіторів. Він показує яку частину поточної заборгованості суб'єкт господарювання здатен погасити найближчим часом за умови повного погашення дебіторської заборгованості. Обчислюється даний коефіцієнт як відношення вартості оборотних активів підприємства за мінусом запасів до величини поточної заборгованості. На ТОВ «ВКЦ Олеум» на початок 2021 року значення даного показника становило 0,276 п.п., а на кінець 2021 року – 0,109 п.п. Як на початок, так і на кінець року значення обчисленого коефіцієнту не перебуває у межах рекомендованих значень, а тому досліджуване підприємство не можна вважати платоспроможним. Навіть за погашення дебіторської заборгованості ТОВ «ВКЦ Олеум» все одно не здатне буде погасити свої поточні зобов'язання. Негативною також можна вважати тенденцію до зменшення даного показника протягом року.

Коефіцієнт поточної ліквідності характеризує здатність підприємства погашати свої поточні зобов'язання за рахунок усіх оборотних активів. Обчислюється як відношення оборотних активів до загальної величини поточних зобов'язань. Нормальним вважається його значення більше 2. В

ТОВ «ВКЦ Олеум» на початок 2021 року він становив 0,798 п.п., а на кінець – 0,851 п.п. Навіть, не дивлячись на зростання коефіцієнту поточної ліквідності на 0,053 п.п., його значення не перебуває у межах рекомендованого. Це свідчить про те, що ТОВ «ВКЦ Олеум» за рахунок власних оборотних активів не здатне погасити свої поточні зобов'язання.

Отже, аналіз ліквідності балансу ТОВ «ВКЦ Олеум» та обчислені коефіцієнти вказують на те, що воно не є ліквідним, а також не здатне погасити свої поточні зобов'язання за рахунок власних оборотних активів.

Ще одним напрямком, який характеризує фінансовий стан підприємства є оцінка його фінансової стійкості та незалежності. У таблиці 2.5 представлено розрахунок показників фінансової стійкості.

Таблиця 2.5

Коефіцієнти фінансової стійкості ТОВ «ВКЦ Олеум»
станом на початок та кінець 2021 року

Коефіцієнт	**Значення**		**Рекомендоване значення**	**Зміна**
	на 01.01.2021р.	**на 31.12.2021р.**		
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,353	0,398	≥0,5	+0,311
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,137	0,231	≤0,5	+0,094
Коефіцієнт фінансової залежності	0,644	0,600	-	-0,044
Коефіцієнт стійкого фінансування	0,354	0,400	-	+0,046
Коефіцієнт покриття боргів власним капіталом	2,588	1,725	-	-0,863
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,386	0,580	-	+0,194

Коефіцієнт фінансової незалежності обчислюється як відношення власного капіталу до валюти балансу і характеризує структуру джерел фінансування. Він визначає яка частина активів підприємства сформована за рахунок власних джерел фінансування. Рекомендованим є його значення більше 0,5. В ТОВ «ВКЦ Олеум» значення даного коефіцієнту на початок 2021 року становило 0,353 п.п., а на кінець – 0,398 п.п. Отже, на початок року

35,3% активів ТОВ «ВКЦ Олеум» сформовано за рахунок власних джерел фінансування, а на кінець 2021 року – 39,8%. Зростання коефіцієнту незалежності вказує на зниження залежності ТОВ «ВКЦ Олеум» від залучених джерел фінансування. Проте, в ТОВ «ВКЦ Олеум» обчислене значення даного коефіцієнту не перебуває у межах нормативного, що вказує на його залежність від залучених джерел фінансування.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу розраховується шляхом ділення суми залученого капіталу до валюти балансу. В ТОВ «ВКЦ Олеум» на 01 січня 2021 року даний показник становив 0,137 п.п., а на 31 грудня 2021 року його значення збільшилось на 0,094 п.п. і становило 0,231 п.п. Як на початок, так і на кінець 2021 року значення коефіцієнту концентрації позикового капіталу не перебувало у межах нормативного.

Коефіцієнт фінансової залежності показує, яка сума активів припадає на 1 гривню власних коштів. В ТОВ «ВКЦ Олеум» на кінець 2021 року на 1 гривню, вкладену в активи, припадає 0,6 грн. власних коштів, а 0,4 грн. – залучені.

Коефіцієнт стійкого фінансування обчислюється як відношення суми власного капіталу + довгострокові зобов’язання до величини валюти балансу. Він вказує на те, яку частину активів балансу сформовано за рахунок стійких джерел фінансування. В ТОВ «ВКЦ Олеум» на початок 2021 року даних коефіцієнт становив 0,354 п.п., а на кінець 2021 року – 0,400 п.п. Отже, на початок звітного року 35,4% активів балансу сформовано за рахунок стійких джерел фінансування, а на кінець – 40%.

Коефіцієнт покриття боргів власним капіталом (коефіцієнт платоспроможності) обчислюється шляхом ділення власного капіталу до залученого капіталу. На початок року в ТОВ «ВКЦ Олеум» даний індикатор становив 2,588 п.п., а на кінець – 1,725 п.п. Отже, за рахунок власного капіталу підприємство може погасити заборгованість за залученими коштами як на початок, так і на кінець періоду.

Коефіцієнт фінансового левериджу (коефіцієнт фінансового ризику) – це відношення залученого капіталу до власного. Даний індикатор вважається показником фінансової стійкості. Чим вище його значення, тим вищий ризик інвестицій в дане підприємство. В ТОВ «ВКЦ Олеум» даний показник на кінець 2021 року збільшився на 0,194 п.п., що є негативною тенденцією.

Отже, аналіз основних фінансово-господарських показників, аналіз ліквідності балансу та обчислені коефіцієнти дають підстави сформувати такі висновки:

- за результатами 2021 року підприємство отримало прибуток розміром 52,1 тис.грн., що на 3,6 тис.грн. більше проти минулого року;
- баланс ТОВ «ВКЦ Олеум» не є ліквідним;
- обчислені індикатори ліквідності вказують на нездатність підприємства погасити свої зобов'язання не тільки у терміновому порядку, а й у короткостроковій перспективі;
- підприємство є повністю залежним від зовнішніх джерел фінансування.

Керівництву ТОВ «ВКЦ Олеум» необхідно розробити заходи щодо поліпшення фінансового стану підприємства.

2.2. Контроль та обліково-інформаційне забезпечення розрахунків за продукцію, товари, роботи, послуги на досліджуваному підприємстві

В ТОВ «ВКЦ Олеум» дебіторська заборгованість складається з декількох видів (таблиця 2.6.).

Таблиця 2.6

Структура дебіторської заборгованості в ТОВ «ВКЦ Олеум» на 31.12. 21р.

Вид дебіторської заборгованості	01.01.2021р.		31.12.2021р.	
	Сума, тис.грн.	Питома вага, %	Сума, тис.грн.	Питома вага, %
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1515,6	90,75	201,0	49,50
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	0,7	0,04	1,3	0,32
Інша поточна дебіторська заборгованість	153,8	9,21	203,8	50,18
Разом	**1670,1**	**100,0**	**406,1**	**100,00**

Із таблиці 2.6 видно, що на початок 2021 року найбільшу питому вагу у загальній величині дебіторської заборгованості на ТОВ «ВКЦ Олеум» складала дебіторська заборгованість за продукції, товари, роботи, послуги (90,75%), а на кінець 2021 року її розмір зменшився, і питома вага у загальній структурі також зменшилась і становила 49,5%. На кінець 2021 року питома вага дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи послуги була майже однаковою з іншою поточною дебіторською заборгованістю і становила відповідно 49,5% та 50,18%. Найменшу частину у загальній величині дебіторської заборгованості ТОВ «ВКЦ Олеум» як на початок, так і на кінець періоду становила заборгованість за розрахунками з бюджетом.

Дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги відображає дебетовий залишок за рахунком 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»/субрахунок «Розрахунки з вітчизняними покупцями». Також в обліку розрахунків з покупцями та замовниками на досліджуваному підприємстві приймають участь такі рахунки бухгалтерського обліку: 301 «Готівка в національній валюті», 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 643 «Податкове зобов'язання», 6413 «Розрахунки за податком на додану вартість», 701 «Дохід від реалізації готової продукції», 702 «Дохід від реалізації товарів», 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» тощо.

В ТОВ «ВКЦ Олеум» для забезпечення відносин між підприємством та покупцями складаються первинні документи, склад яких наведено у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Документи, якими оформлюються відносини
з покупцями та замовниками на ТОВ «ВКЦ Олеум»

Найменування документу	**Призначення**
Договір	Основний документ, що засвідчує всі права та обов'язки сторін, кількість продукції (обсяг робіт, послуг), у мови для здійснення даних операцій
Накладна (додаток М, П)	Супровідний документ, що видається покупцеві; містить перелік товарів, їх кількість, ціну, особливості; умови постачання; дані про відправника і отримувача

Найменування документу	Призначення
	Виписка накладної засвідчує те, що у покупця з'явився обов'язок щодо оплати товару відповідно до вказаних у договорі умов
Рахунок-фактура	Документи, що надається покупцеві (замовнику) і містить перелік товарів, їх кількість і ціну; особливості товару; умови постачання; дані про відправника та отримувача. Рахунок-фактура є документом, на підставі якого оплачуються отримані товари чи послуги відповідно до умов, визначених у договорі
Акт прийнятих робіт (послуг)	Представляє собою двосторонній документи, у якому відображено факт виконання робіт або надання послуг, їх вартість та період виконання
Податкова накладна	Документи, який підприємство, як платник податку на додану вартість, зобов'язаний надати покупцеві (замовнику) у підтвердження свого податкового зобов'язання з ПДВ
Товарно-транспортна накладна	Документ, що використовується для відстеження вантажу; підтверджує здійснення перевезення вантажу автотранспортом територією України; складається на кожне відправлення; призначена для обліку ТМЦ на шляху їх переміщення, для проведення розрахунків за переміщення вантажу, для обліку виконаної роботи з доставки вантажу. Також може використовуватись для списання ТМЦ, для оприбуткування ТМЦ, для складського, оперативного та бухгалтерського обліку ТМЦ
Прибутковий касовий ордер	Документи первинної облікової документації касових операцій, на підставі якого здійснюється приймання готівкових коштів в касу підприємства у якості виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг

За необхідності для обліку розрахунків з дебіторами в ТОВ «ВКЦ Олеум» можуть складатись й інші документи, які не окреслені у таблиці 2.7.

На основі конкретної господарської операції дослідимо порядок формування оборотів та залишків за рахунком 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» за умови, що першою подією є постачання товарів.

На підставі договору №67 від 03.01.2021р., укладеним між ТОВ «ВКЦ Олеум» та ТОВ «Кіровоградський інструментальний завод «ЛЕЗО», ТОВ «ВКЦ Олеум» здійснено постачання будівельних матеріалів на суму 6612,43 грн., у т.ч. ПДВ – 1102,07 грн., що засвідчено видатковою накладною №рб-0013503 від 10.12.2021р. (додаток М). Оплата за дане постачання покупцем була здійснена 11.12.2021р. у сумі 6612,43 грн. В обліку

досліджуваного підприємства зазначена операція відображена бухгалтерськими записами, наведеними у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Бухгалтерські записи з обліку розрахунків з покупцем

ТОВ «Кіровоградський інструментальний завод «ЛЕЗО» у грудні 2021 року

Зміст господарської операції	**Бухгалтерський запис**		**Сума, грн.**
	Дебет	**Кредит**	
Поставлено будівельні матеріали покупцю (додаток М)	361	702	6612,43
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	702	6413	1102,07
Сплачено покупцем за будівельні матеріали	311	361	6612,43

У регістрі синтетичного обліку Журнал-ордер і відомість по рахунку 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками» за грудень 2021 року дана операція знаходить своє відображення за рядком 184 (додаток Н).

Розглянемо порядок відображення в обліку операцій з постачання товарів за умови, що першою подією є находження передоплати від покупця.

На підставі договору №113 від 16.12.2021р., укладеним між ТОВ «ВКЦ Олеум» та ПАТ «Криворіжхліб», на поточний рахунок ТОВ «ВКЦ Олеум» 16.12.2021р. надійшла передоплата від 5259,38 грн., у т.ч. ПДВ – 876,58 грн. Постачання будівельних матеріалів на суму 5259,38 грн., у т.ч. ПДВ – 876,55 грн. відбулось 17.12.2021р., що засвідчено видатковою накладною №2373 від 17.12.2021р. (додаток П). В обліку досліджуваного підприємства зазначена операція відображена бухгалтерськими записами, наведеними у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Бухгалтерські записи з обліку розрахунків з покупцем

ПАТ «Криворіжхліб» у грудні 2021 року

Зміст господарської операції	**Бухгалтерський запис**		**Сума, грн.**
	Дебет	**Кредит**	
Перераховано передоплату на поточний рахунок продавця	311	361	5259,38

Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ від суми передоплати	643	6413	876,56
Поставлено будівельні матеріали покупцю (додаток П)	361	702	5259,38
Закриття рахунку 643 «Податкове зобов'язання»	702	643	876,56

У регістрі синтетичного обліку Журнал-ордер і відомість по рахунку 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками» за грудень 2021 року дана операція знаходить своє відображення за рядком 214 (додаток Н).

За допомогою регістру синтетичного обліку Журнал-ордер і відомість по рахунку 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками» за грудень 2021 року (додаток Н) прослідкуємо порядок відображення розрахунків з покупцями та замовниками за грудень 2021 року (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10

Фрагмент Журналу-ордеру і відомості по рахунку 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками» за грудень 2021 на ТОВ «ВКЦ Олеум»

Субконто	Сальдо на початок		Обороти		Сальдо на кінець	
	Дебет	Кредит	Дебетовий в кредит 70	Кредитовий в дебет 31	Дебет	Кредит
5 міська поліклініка		0,40	6580,20	6580,20		0,40
АБ-Юг			430,76	430,76		
АВ 4	2936,14		10448,78	13348,92	13384,92	
АПК		38963,77	2760,55	49980,60		86183,82
Біонік Агро		464,88				464,88
БМ Сістемс			10301,12	10301,12		
Гарант		130,68				130,68
Дослідна станція	447,0		1202,94	1649,94		
Єврощебень		220,74	220,74			
Инта	269,50		344,88	269,50	344,88	
Колос ТДВ	444,0			444,0		
Марлен КД	113,21		10255,01	10368,22		
Ноксен		3393,87	3393,87			
Поліграфія			1617,90	1617,90		
СМЕО			1047,98	1047,98		
Степ-Агро			21946,59	21946,59		

Субконто	Сальдо на початок		Обороти		Сальдо на кінець	
	Дебет	Кредит	Дебетовий в кредит 70	Кредитовий в дебет 31	Дебет	Кредит
Торг-Агросервіс		87,59	33735,07	33647,48		
Україна	33145,67		7018,68		40164,35	
Фрунзе		11247,44	600,0			10647,44
Хлібна база		4433,87	4929,61	1495,74		1000,0

Отже, з даних таблиці 2.10 видно, що дебетовий оборот за рахунком 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображає загальну суму постачання товарів (Дебет 361 Кредит 702), а кредитовий оборот – суму перерахованих покупцями коштів на поточний рахунок досліджуваного підприємства. Дебетовий залишок за рахунком 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками» визначає дебіторську заборгованість, що виникла перед ТОВ «ВКЦ Олеум», а кредитовий залишок – кредиторську заборгованість у вигляді отриманих авансів від покупців.

Встановити реальність залишків за рахунок 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками» можна за допомогою складання актів звірок з контрагентами. Так, ТОВ «ВКЦ Олеум» наприкінці кожного звітного місця проводить такі звірки. Фрагмент акту звірки з таким покупцем як ТОВ «Бендвіс» наведено у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Акт звірки взаємних розрахунків
між ТОВ «ВКЦ Олеум» та ТОВ «Бендвіс» (код 41990888)
станом на 31 грудня 2021 року

Заборгованість	ТОВ «ВКЦ Олеум»		ТОВ «Бендвіс»	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
Заборгованість на 01.12.2021р.	**794,58**			**794,58**
накл.№1254 від 13.12.2021р.	1548,97			1548,97
15.12.2021р.		794,58	794,58	
19.12.2021р.		1548,97	1548,97	
Накл.№1297 від 20.12.2021р.	254,87			254,87

Заборгованість	ТОВ «ВКЦ Олеум»		ТОВ «Бендвіс»	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
Накл.№1304 від 20.12.2021р.	1022,12			1022,12
22.12.2021р.		1276,99	1276,99	
26.12.2021р.	658,9			658,9
Накл.№1364 від 27.12.2021р.	154,88			154,88
29.12.2021р.		813,78	813,78	
Разом за період	**3639,74**	**4434,32**	**4434,32**	**3639,74**
Заборгованість на 31.12.2021р.	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**

Проведена звірка вказує та те, що станом на 31 грудня 2021 року за покупцем ТОВ «Бендвіс» заборгованість відсутня, що засвідчено актом звіряння взаємних розрахунків та наведено у регістрі синтетичного обліку за рядком 57 (додаток Н).

Контроль правильності відображення в обліку розрахунків з покупцями та замовниками в ТОВ «ВКЦ Олеум» проводився за такими етапами:

- перевірка наявності первинних та правильності складання документів з постачання продукції, товарів, робіт, послуг (таблиця 2.12);
- підтвердження реальності заборгованості за розрахункам и з покупцями та замовниками (таблиця 2.13);
- перевірка правильності складання бухгалтерських записів з обліку розрахунків з покупцями та замовниками.

Таблиця 2.12

Результати вибіркової перевірки наявності та правильності складання первинних документів з постачання продукції, товарів, робіт, послуг в ТОВ «ВКЦ Олеум» за грудень 2021 року

Покупець	Сума, грн.	Первинний документ, що підтверджує постачання	Дані регістрів синтетичного та аналітичного обліку	Наявність порушення
Агроресурс	985,98	Накл.№ 1395 від 24.12.2021р.	985,98	Відсутнє
Атолл	8697,41	Накл.№1294 від 12.12.2021р.	8697,41	Відсутнє
Бобринецька сільгосптехніка	11099,28	Накл.№1109 від 06.12.2021р.	11099,28	Відсутнє

Покупець	Сума, грн.	Первинний документ, що підтверджує постачання	Дані регістрів синтетичного та аналітичного обліку	Наявність порушення
Гідрайв	108,42	Накл.№987 від 03.12.2021р.	108,42	Відсутнє
Голубка 1	16050,42	Накл.№ 1407 від 25.12.2021р.	16050,42	Відсутнє
Кооприноk	18419,58	Накл.№ 1484 від 25.12.2021р.	18419,58	Відсутнє
Кор-Буд-Інвест	7460,40	Накл.№ 15001 від 30.12.2021р.	7460,40	Відсутнє

Результати проведеної перевірки вказують на те, що в ТОВ «ВКЦ Олеум» дані різних регістрів бухгалтерських документів є взаємоузгодженими, складеними у повній мірі та без порушень законодавства.

Таблиця 2.13

Результати вибіркової перевірки реальності заборгованості за рахунком 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками» в ТОВ «ВКЦ Олеум» станом на 31 грудня 2021 року

Покупець	Заборгованість на 31.12.2021р.				Відхилення
	З даними ТОВ «ВКЦ Олеум»		За даними покупців		
	Дебетова	Кредитова	Дебетова	Кредитова	
Колос ТДВ	444,0			444,0	0,00
Кіровоградграніт		196,37	196,37		0,00
Лисенко В.Ф.	19141,20			19141,20	0,00
Ноксен		3393,87	3393,87		0,00
Міст Експрес	50,40			50,40	0,00
Прогрес	909,72			909,72	0,00
Скалівенко О.В.	2875,94			2875,94	0,00
Спліт	1402,51			1402,50	0,00
Творець ТД		24348,0	24348,0		0,00
Три-Стар	2305,58			3540,60	+1232,02
Хлібна база №7		1000,0	1000,0		0,00

Дані таблиці 2.13 формувались на підставі актів звіряння взаємних розрахунків з покупцями та замовниками за формою, наведеною у таблиці 2.11. У результаті перевірки було виявлено відхилення щодо

заборгованості з ТОВ «Три-Стар» на суму 1232,02 грн. Контролером було перевірено всі документи з постачання та виписки банку і було з'ясовано, що бухгалтерією ТОВ «ВКЦ Олеум» помилково не було враховано та не проведено в обліку видаткову накладну №1500 від 29 грудня 2021 року на суму 1232,02 грн., у т.ч. ПДВ – 205,34 грн. Це призвело до викривлення заборгованості за контрагентом ТОВ «Три-Стар», заниження виручки від реалізації товару та заниження суми податкового зобов'язання з ПДВ. Контролером було рекомендовано виправити дану помилку в обліку шляхом проведення такої накладної, а у частині ПДВ – скласти та зареєструвати податкову накладну і подати уточнюючий розрахунок до Податкової декларації з ПДВ за грудень 2021 року.

Зауваження контролера викликав також порядок відображення в обліку ТОВ «ВКЦ Олеум» отриманих авансів. На досліджуваному підприємстві не використовується рахунок 685 «Розрахунки за авансами одержаними». Натомість сума виданих авансів відображається як кредитовий залишок за рахунком 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Це суперечить методології обліку. Тому, контролером було запропоновано проводити розрахунки за отриманими авансами з використанням рахунку 685 «Розрахунки за авансами одержаними», приклад чого наведено у таблиці 2.14.

Так, на підставі договору, укладеного між ТОВ «ВКЦ Олеум» та СФГ «Лідер», відбувається постачання будівельних матеріалів 06 грудня 2021 року на суму 7399,96 грн., у т.ч. ПДВ – 1233,33 грн. Оплату за дане постачання СФГ «Лідер» проводить 10 грудня 2021 року на суму 7857,56 грн., у т.ч. ПДВ – 1309,59 грн. Дана операція у регістрі синтетичного обліку знаходить своє відображення у рядку 232 (додаток Н). Оскільки у грудня 2021 року більше ніяких господарських операцій з даним контрагентом не відбувалось, сформувалась кредиторська заборгованість за рахунком 361 у сумі 457,60 грн. Методологічно правильно було б залишок у сумі 457,60 грн. перенести на рахунок 685 «Розрахунки за авансами одержаними».

Таблиця 2.14

Порядок відображення в обліку розрахунків
за авансами отриманими з контрагентом СФГ «Лідер»

Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
Постачання будівельних матеріалів	361	702	7399,96
Відображення податкового зобов'язання з ПДВ від суми постачання	702	6413	1233,33
Перерахування коштів на поточний рахунок від покупця	311	361	7399,96
Перерахування передоплати від покупця	311	685	457,60
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ від суми передоплати	643	6413	76,27

У наступних звітних періодах, коли ТОВ «ВКЦ Олеум» погасить заборгованість перед СФГ «Лідер» та здійснить відвантаження товарів необхідно буде здійснити такі бухгалтерські записи:

Дебет 361 Кредит 702 на суму 457,60 грн. – відображено постачання товарів покупцю;

Дебет 702 Кредит 643 на суму 76,27 грн. – закриття рахунку 643 «Податкові зобов'язання»;

Дебет 685 Кредит 361 – 457,60 грн. – закриття рахунку 685 «Розрахунки за авансами одержаними».

Наступним напрямком розрахункових операцій в ТОВ «ВКЦ Олеум» є розрахунки з постачальниками та підрядниками. В обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на досліджуваному підприємстві використовуються такі субрахунки бухгалтерського обліку: 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 644 «Податковий кредит», 6413 «Розрахунки за податком на додану вартість», рахунки з обліку запасів, рахунки 9-го класу «Витрати діяльності».

Первинними документами з обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками слугують такі ж документи, що й для обліку розрахунків з

покупцями та замовниками, але це є зовнішні документи, що надійшли від постачальників та підрядників (таблиця 2.7).

Розглянемо на конкретних господарських операціях порядок відображення в обліку розрахунків з вітчизняними постачальниками за товари, роботи, послуги.

На підставі договору, укладеного між ФОП Лук'янчук Михайло Федорович та ТОВ «ВКЦ Олеум», постачальник зобов'язується поставити важіль у зборі ПМ4-700Э, ПМ5-720Э у кількості 3 штук на загальну суму 206,64 грн., у т.ч. ПДВ 34,44 грн. ФОП Лук'янчук М.Ф. виписує рахунок №115290 від 22.12.2021р. на зазначену суму (додаток Р) і того ж дня здійснює постачання товарів згідно номенклатури, зазначеній у рахунку, на підставі накладної №86181 від 22.12.2021р. (додаток Р1). Оплата зазначеного товару відбувалсь 22.12.2021р. В обліку ТОВ «ВКЦ Олеум» зазначена операція відображена наступними бухгалтерськими записами (таблиця 2.15).

Таблиця 2.15

Бухгалтерські записи з обліку розрахунків з постачальником ФОП Лук'янчук М.Ф. у грудні 2021 року

Зміст господарської операції	**Бухгалтерський запис**		**Сума, грн.**
	Дебет	**Кредит**	
Оприбутковано важелі від постачальника	281	631	172,20
Відображено суму ПДВ у складі вартості товарів	644	631	34,44
Отримано в ЄРПН податкову накладну	6413	644	34,44
Сплачено постачальнику за товар	631	311	172,20

У регістрі синтетичного обліку Журнал-ордер і відомість по рахунку 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» за грудень 2021 року дана операція знаходить своє відображення за рядком 151 (додаток Н).

На підставі договору №4877 від 16.11.2021р., що укладений між ТОВ «Виробнича Долина» та ТОВ «ВКЦ Олеум», постачальник здійснює постачання своєї продукції на суму 12229,82 грн., у т.ч. ПДВ – 2038,30 грн. підтвердженням чому слугує видаткова накладна №3935 від 29.11.2021р.

(додаток Т). Перевезення вантажу відбувалось з міста Харкова до міста Кропивницького транспортом продавця, що засвідчує товарно-транспортна накладна №Р3935 від 29.11.2021р. (додаток Т1). Оплата за даний товар відбулась 05 грудня 2021 року. При цьому, досліджуване підприємство перерахувало ТОВ «Виробнича долина» передоплату за майбутні поставки (згідно умов договору) на суму 102066,02 грн., у т.ч. ПДВ – 17011,0 грн. В обліку ТОВ «ВКЦ Олеум» зазначена операція відображена наступними бухгалтерськими записами (таблиця 2.16).

Таблиця 2.16

Бухгалтерські записи з обліку розрахунків з постачальником ТОВ «Виробнича Долина» (м.Харків) у листопаді 2021 року

Зміст господарської операції	**Бухгалтерський запис**		**Сума, грн.**
	Дебет	**Кредит**	
Оприбутковано товар від постачальника	281	631	10191,52
Відображено суму ПДВ у складі вартості товару	644	631	2038,30
Перерахування коштів постачальнику з поточного рахунку	631	311	102066,02
Отримано податкову накладну з ЄРПН на суму постачання	6413	644	2038,30
Отримано податкову накладну з ЄРПН на суму перерахованої передоплати	6413	644	17011,0

За постачальником ТОВ «Виробнича Долина» на кінець листопада 2021 року рахується дебіторська заборгованість за рахунком 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» у сумі 114295,84 грн. У регістрі синтетичного обліку Журнал-ордер і відомість по рахунку 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» за листопад 2021 року дана операція знаходить своє відображення за рядком 49 (додаток Ф).

За допомогою регістру синтетичного обліку Журнал-ордер і відомість по рахунку 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» за грудень 2021 року (додаток С) прослідкуємо порядок відображення розрахунків з постачальниками та підрядниками за грудень 2021 року (таблиця 2.17).

Таблиця 2.17

Фрагмент Журналу-ордеру і відомості по рахунку 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» за листопад 2021 на ТОВ «ВКЦ Олеум»

Субконто	**Сальдо на початок**		**Обороти**		**Сальдо на кінець**	
	Дебет	**Кредит**	**Дебетовий в кредит 28, 31**	**Кредитовий в дебет 20, 28, 31, 64, 92, 93**	**Дебет**	**Кредит**
1001 дрібниця			591,98	3991,96		3399,98
Авангард СВ+		13454,84				13454,84
Авіс ТД		1705,07	16577,01	21732,36		6860,42
Автовторсервіс			14693,50	14693,50		
Вікорд ТОВ		3638,03	26827,86	23189,83		
Віст-Груп		210542,64	67440,24	331034,22		474136,82
Власта-Сервіс			75135,60	75135,60		
Інтерелектро Україна		22778,15	22778315			
Інтерсервіскомплект		12396,54	67117,68	67117,68		12396,54
Інтертекс		30962,76	68857,62	37894,86		
Карі Трейд		8535,59	14445,80	10592,26		4682,05
КОЕК	25500,18		25500,25			0,07
НТС Партнер		18919,68	18919,68			
Ойл Спектр		19543,54	19543,54	6635,88		6635,88
Окко Бізнс Партнер	2782,54		105000,00	96903,40	10879,14	
Скіф Інвест	1112,17		17569,68	18681,84	0,01	
Солді і Ко		3035,16	52960,10	49924,95		0,01
СП УДТ		2149,15	3744,55	1595,40		
Спаркі Україна		0,02	3496,15	3496,15		0,02
Цимбой В.Ф.		16717,44	47011,44	30294,00		
Черкаський завод кабельної арматури			5250,00	5250,00		
ЧІЗ			34523,70	22481,70	12042,00	
Шинпром			3880,08	3880,08		
Шторм ІСП	405,00		405,00	405,00	405,00	
Шунгіт			29068,35	36036,03		6967,68
ЮгТорг			3794,64	3794,64		
Юк Дистрибьюшн			1010,04	1010,04		
Яріс СТ		7855,78	13487,76	21507,26		15875,28

Отже, з даних таблиці 2.17 видно, що дебетовий оборот за рахунком 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» відображає суму

перерахованих коштів постачальнику за товари, роботи, послуги (Дебет 631 Кредит 311), а кредитовий оборот – оприбуткованих товарів, робіт послуг від постачальника або підрядника. Дебетовий залишок за рахунком 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядниками» визначає дебіторську заборгованість, що виникла перед ТОВ «ВКЦ Олеум», а кредитовий залишок – кредиторську заборгованість у вигляді неотриманих від постачальників товарів, робіт, послуг.

Реальність залишку за рахунком 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» підтверджується актами звіряння взаємних розрахунків, фрагмент якого наведено у таблиці 2.18.

Таблиця 2.18

Акт звірки взаємних розрахунків
між ТОВ «ВКЦ Олеум» та ТОВ «Мера Кідс» (код 40478939)
станом на 30 листопада 2021 року

Заборгованість	**ТОВ «ВКЦ Олеум»**		**ТОВ «Мера Кідс»**	
	Дебет	**Кредит**	**Дебет**	**Кредит**
Заборгованість на 01.11.2021р.	**298,00**			**298,00**
Накл.№711 від 10.11.2021р.		2215,00	2215,00	
Пл.інстр.№1978 від 11.11.2021р.	1917,00			1917,00
Разом за період	**1917,00**	**2215,00**	**2215,00**	**1917,00**
Заборгованість на 30.11.2021р.	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**

Заборгованість між ТОВ «ВКЦ Олеум» та ТОВ «Меріа Кідс» підтверджена.

За допомогою актів звіряння взаємних розрахунків визначимо реальність залишку за рахунком 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» за іншими контрагентами (таблиці 2.19, 2.20).

Таблиця 2.19

Акт звірки взаємних розрахунків
між ТОВ «ВКЦ Олеум» та ФОП Бистрицька Лариса Михайлівна
(код 2061319061) станом на 30 листопада 2021 року

Заборгованість	**ТОВ «ВКЦ Олеум»**		**ФОП Бистрицька Л.М.**	
	Дебет	**Кредит**	**Дебет**	**Кредит**
Заборгованість на 01.11.2021р.		**35784,42**	**35784,42**	
Накл.№154 від 12.11.2021р.		15487,99	15487,99	
Пл.інстр.№145 від 13.11.2021р.	15487,90			15487,90
Накл.№714 від 13.11.2021р.		4578,00	4578,00	
Пл.інстр.№194 від 14.11.2021р.	35487,00			35487,00
Акт№14/В від 15.11.2021р.		2547,00	0,00	
Пл.інстр.№205 від 16.11.2021р.	12547,90			12547,90
Пл.інстр.№206 від 16.11.2021р.	1291,05			1291,05
Накл.№890 від 16.11.2021р.		14911,47	14911,47	
Разом за період	**64813,84**	**37524,46**	**34977,46**	**64813,84**
Заборгованість на 30.11.2021р.		**8495,04**	**5948,04**	

Як видно з даних таблиці 2.19, при звірянні розрахунків з постачальником ФОП Бистрицька Лариса Михайлівна виникла розбіжність у сумі заборгованості. За даними ТОВ «ВКЦ Олеум» кредитовий залишок за рахунком 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» становить 8495,04 грн. (додаток Ф), а за даними ФОП Бистрицької Л.М. він складає 5948,04 грн. Після узгодження було з’ясовано, що постачальник у себе в обліку «загубив» акт виконаних робіт №14/В від 15.11.2021р. на суму 2547,0 грн., у т.ч. ПДВ – 424,50 грн. При цьому, з’ясовано, що, крім викривлення заборгованості, постачальник не зареєстрував на зазначену суму й податкову накладну. Після проведення взаємозвірки, дана розбіжність була

врегульована та підтверджена сума кредиторської заборгованості склала 8495,04 грн.

Таблиця 2.20

Акт звірки взаємних розрахунків між ТОВ «ВКЦ Олеум»
та ПП «Мір Ойл» (код 39248284) станом на 30 листопада 2021 року

Заборгованість	**ТОВ «ВКЦ Олеум»**		**ПП «Мір Ойл»**	
	Дебет	**Кредит**	**Дебет**	**Кредит**
Заборгованість на 01.11.2021р.		**875,66**	**875,66**	
Пл.інстр.№134 від 01.11.2021р.	5640,00			5640,00
Накл.№154789 від 02.11.2021р.		15487,00	15487,00	
Пл.інстр.№151 від 04.11.2021р.	4512,00			4512,00
Накл.№165897 від 06.11.2021р.		4587,00	4587,00	
Пл.інстр.№168 від 13.11.2021р.	1400,36			1400,36
Накл.№199871 від 24.11.2021р.		6540,00	6540,00	
Пл.інстр.№174 від 25.11.2021р.	573,30			573,30
Накл.№200564 від 26.11.2021р.		5744,44	5744,44	
Разом за період	**12125,66**	**32358,44**	**32358,44**	**12125,66**
Заборгованість на 30.11.2021р.		**21108,44**	**21108,44**	

Заборгованість між ТОВ «ВКЦ Олеум» та ПП «Мір Ойл» підтверджена.

Контроль правильності відображення в обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками в ТОВ «ВКЦ Олеум» проводився за такими етапами:

- перевірка наявності первинних та правильності складання документів з оприбуткування товарів, робіт, послуг (таблиця 2.21);
- підтвердження реальності заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками (таблиця 2.22);

- перевірка правильності складання бухгалтерських записів з обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Таблиця 2.21

Результати вибіркової перевірки наявності та правильності складання первинних документів з оприбуткування товарів, робіт, послуг в ТОВ «ВКЦ Олеум» за листопад 2021 року

Покупець	**Сума, грн.**	**Первинний документ, що підтверджує оприбуткування**	**Дані регістрів синтетичного та аналітичного обліку**	**Наявність порушення**
Авіс ТД	16577,01	Накл.№15487 від 11.11.2021р.	16577,01	Відсутнє
Автовторсервіс	14693,50	Накл.№1547 від 04.11.2021р.	14693,50	Відсутнє
Алекс Трейд	4465,00	Накл.№45 від 01.11.2021р.	4465,00	Відсутнє
Браво Спецодяг	77552,95	Накл.№5487 від 05.11.2021р.	77552,95	Відсутнє
Будпостач	160524,53	Накл.№154 від 01.11.2021р.; Накл.№164 від 05.11.2021р.; Накл.№194 від 11.11.2021р.; Накл.№312 від 17.11.2021р.; Накл.№354 від 20.11.2021р.	160524,53	Відсутнє
Вікорд	26827,86	Накл.№15478 від 24.11.2021р.; Накл.№16001 від 25.11.2021р.	26827,86	Відсутнє
Інтертекс	68857,62	Накл.№658 від 09.11.2021р. Накл.№712 від 17.11.2021р.	68857,62	Відсутнє
Ніка Трейд	60569,40	Накл.№147 від 04.11.2021р. Накл.№247 від 15.11.2021р.	60569,40	Відсутнє

Отже, результати проведеної вибіркової перевірки вказують на те, що в ТОВ «ВКЦ Олеум» дані різних регістрів бухгалтерських документів є взаємоузгодженими, складеними у повній мірі та без порушень законодавства у частині розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Підтвердження реальності залишків за рахунком 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» відбувається шляхом складання актів звіряння взаємних розрахунків. У таблиці 2.22 згрупуємо дані про результати проведених звірянь взаємних розрахунків за постачальниками та підрядниками.

Таблиця 2.22

Результати вибіркової перевірки реальності заборгованості за рахунком 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками та підрядниками» в ТОВ «ВКЦ Олеум» станом на 30 листопад 2021 року

Постачальник	**Заборгованість на 31.11.2021р.**				**Відхилення**
	З даними ТОВ «ВКЦ Олеум»		**За даними постачальників**		
	Дебетова	**Кредитова**	**Дебетова**	**Кредитова**	
1001 дрібниця		3399,98	3399,98		0,00
220 ТД	37,50			37,50	0,00
Авангард СВ Плюс		13454,84	13454,84		0,00
Авіс ТД		6860,42	6860,42		0,00
Бур'янов К.В.	1350,00			1350,00	0,00
Вікорд ТОВ		24804,00	24804,00		0,00
Віст Груп		474136,62	474136,62		0,00
Газ Енерго	3713,88			3713,88	0,00
Капрі Трейд		4682,05	4682,05		0,00
Кіровоградгаз		2239,12	2239,12		0,00
Назаренко Ю.І.		1455,00	1455,00		0,00
Сітка Захід Груп	10308,00			10308,00	0,00
Смайл		4494,60	4494,60		0,00
Шунгіт		6967,68	6967,68		0,00

Дані таблиці 2.22 формувались на підставі актів звіряння взаємних розрахунків з постачальниками та підрядниками за формою. Відхилень не виявлено.

Зауваження контролера викликав порядок відображення в обліку досліджуваного підприємства авансів виданих. ТОВ «ВКЦ Олеум» не веде облік авансів виданих із застосуванням 371 «Розрахунки за авансами виданими», що порушує методологію їх обліку. Тому, ТОВ «ВКЦ Олеум» рекомендовано відображати аванси видані бухгалтерськими записами, наведеними у таблиці 2.23.

Так, на підставі договору, укладеному між ТОВ «ВКЦ Олеум» та ТОВ «Алекс-Трейд» було оприбутковано товарів на суму 4875,0 грн., у т.ч. ПДВ – 812,50 грн. 12 листопада 2021 року. При цьому, за даними виписок банку та платіжної інструкції №154 від 02.11.2021р. з'ясовано, що ТОВ «ВКЦ Олеум» перерахувало передоплату за даний товар 02 листопада

2021 року у сумі 4465,0 грн., у т.ч. ПДВ – 744,17 грн. За даним контрагентом на рахунку 631 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» рахується дебіторська заборгованість у сумі 410,0 грн.

Таблиця 2.23

Бухгалтерські записи з відображення
в обліку передоплати постачальникам за товари, роботи, послуги

Зміст господарської операції	**Бухгалтерський запис**		**Сума, грн.**
	Дебет	**Кредит**	
Переведення дебетового залишку по рахунку 631 на рахунок 371	371	631	410,00
Перерахована передоплата ТОВ «Алекс-Трейд»	371	311	4465,00
Оприбутковано товари	28	631	4062,50
Відображено суму ПДВ у складі вартості товару	644	631	812,50
Віднесено до складу податкового кредиту суму ПДВ на підставі податкової накладної, отриманої з ЄРПН	6413	644	812,50
Закриття заборгованості	631	371	4875,00

Подібна ситуація спостерігається й за іншими постачальниками. Тому ми рекомендуємо ввести до Робочого плану рахунків ТОВ «ВКЦ Олеум» субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами».

2.3. Контроль та обліково-інформаційне забезпечення розрахунків з бюджетом на досліджуваному підприємстві

Ще одним напрямком розрахункових операцій в ТОВ «ВКЦ Олеум» є розрахунки з бюджетом, інформація про що представлена у таблиці 2.6.

Для обліку розрахунків з бюджетом на досліджуваному підприємстві використовується рахунок бухгалтерського обліку 64 «Розрахунки за податками й платежами» із відкриттям відповідних субрахунків:

- 6413 «Податок на додану вартість»;
- 6414 «Податок на доходи фізичних осіб»;
- 6415 «Податок на прибуток»;
- 6416 «Військовий збір»;

- 6417 «Земельний податок»;
- 6418 «Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки».

Перевірку правильності формування залишків за визначеними вище субрахунками доцільно здійснювати з використанням сервісу «Електронний кабінет платника податків» у вкладці «Стан розрахунків з бюджетом».

В обліку ТОВ «ВКЦ Олеум» розрахунки з бюджетом за податками і зборами відображаються бухгалтерськими записами, наведеними у таблиці 2.24.

Таблиця 2.24

Бухгалтерські записи з обліку розрахунків з бюджетом за податками й платежами в ТОВ «ВКЦ Олеум» за окремі місяці 2021 року

Зміст господарської операції	**Бухгалтерський запис**		**Сума, грн.**
	Дебет	**Кредит**	
Нарахований земельний податок	91	6417	2560,25
Сплачено земельний податок	6417	311	2560,25
Нараховано податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	92	6418	2450,60
Сплачено податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	6418	311	2450,60
Утримано податок на доходи фізичних осіб із заробітної плати працівників	661	6414	10254,80
Сплачено податок на доходи фізичних осіб	6414	311	10254,80
Утримано військовий збір із заробітної плати працівників	661	6416	1245,60
Сплачено військовий збір			1245,60
Нараховано податок на прибуток	981	6415	13780,90
Сплачено податок на прибуток	6415	311	13780,90
Відображено податкове зобов’язання з ПДВ	702	6413	8510033,33
Відображено податковий кредит з ПДВ	6413	644	8250987,30
Сплачено податок на додану вартість	315	311	259046,00
Списання узгодженої суми податкового зобов’язання з електронного рахунку ПДВ-рахунку	6413	315	150000,00

Дослідивши регістри синтетичного обліку за рахунком 64 «Розрахунки за податками і платежами» було з'ясовано що дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом становила 1298,70 грн. і складалась із переплати за земельним податком на податком на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Контролер здійснив звірення даних обліку досліджуваного підприємства з даними, визначеними в електронному кабінеті ТОВ «ВКЦ Олеум», інформація про що наведена у таблиці 2.25.

Таблиця 2.25

Результати звірення даних обліку та електронного кабінету платника податків про стан розрахунків з бюджетом ТОВ «ВКЦ Олеум» станом на 31 грудня 2021 року

Податок	**Дані обліку ТОВ «ВКЦ Олеум»**		**Дані з електронного кабінету платника податків**		**Відхилення**
	Надміру сплачені суми	**Податковий борг**	**Надміру сплачені суми**	**Податковий борг**	
Земельний податок	850,60	0,00	850,60	0,00	0,00
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	448,1	0,00	448,1	0,00	0,00
Разом	**1298,70**	**0,00**	**1298,70**	**0,00**	**0,00**

Отже, контролером підтверджується сума дебіторської заборгованості, зазначена у Балансі підприємства у сумі 1,3 тис.грн. Зазначені суми переплати будуть враховані у наступних звітних періодах.

У підприємства існує також кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом, яка за даними Балансу складає 313,3 тис.грн. Достовірність зазначеної суми також доцільно перевірити шляхом співставлення даних обліку ТОВ «ВКЦ Олеум» з даними його електронного кабінету платника податків. Результати співставлення наведено у таблиці 2.26.

Таблиця 2.26

Результати звірення даних обліку та електронного кабінету платника податків про стан розрахунків з бюджетом
ТОВ «ВКЦ Олеум» станом на 31 грудня 2021 року

Податок	**Дані обліку ТОВ «ВКЦ Олеум»**		**Дані з електронного кабінету платника податків**		**Відхилення**
	Надміру сплачені суми	**Податковий борг**	**Надміру сплачені суми**	**Податковий борг**	
Податок на доходи фізичних осіб	0,00	25987,3	0,00	25987,3	0,00
Військовий збір	0,00	3560,8	0,00	3560,8	0,00
Податок на прибуток	0,00	13800	0,00	13800	0,00
Податок на додану вартість	0,00	269976,40	0,00	269976,40	0,00
Разом	**0,00**	**313324,50**	**0,00**	**313324,50**	

Отже, дані обліку ТОВ «ВКЦ Олеум» відповідають електронного кабінету у частині податкового боргу за податками й платежами.

2.4. Контроль та обліково-інформаційне забезпечення розрахунків за іншими операціями в ТОВ «ВКЦ Олеум»

В ТОВ «ВКЦ Олеум» до інших розрахункових операцій, що формують іншу поточну дебіторську заборгованість належать розрахунки з іншими дебіторами, розрахунки за претензіями та розрахунки з підзвітними особами. У балансі заборгованість за такими розрахунками наводиться у рядку 1155 «Інша поточна дебіторська» (додаток Л).

До розрахункових операцій, що формують кредиторську заборгованість за іншими поточними зобов’язаннями та відображаються у однойменному рядку балансу 1690, належать розрахунки з іншими кредиторами, розрахунки з підзвітними особами (додаток Л).

Для обліку інших розрахункових операцій в ТОВ «ВКЦ Олеум» використовуються такі субрахунки бухгалтерського обліку:

- 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»;
- 374 «Розрахунки за претензіями»;
- 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Облік розрахунків з підзвітними особами ведеться на підставі первинних документів: Звіт про використання коштів, наданих на відрядження та у підзвіт, накази про відрядження, підтверджуючі первинні документи про здійснені підзвітною особою придання (чеки, квитанції тощо), касові документи, виписки банку з поточного рахунку та корпоративного карткового рахунку тощо. Дослідимо порядок відображення в обліку ТОВ «ВКЦ Олеум» розрахунків з підзвітними особами на конкретних ситуаціях.

Працівника відділу збуту Кошарова О.М. направлено у відрядження до м.Харків строком на 3 дні з 10.10.2021р. по 13.10.2021р., на підставі наказу директора №15/В від 07.10.2021р. для укладення договору з покупцем. 09.10.2021р. Кошарову О.М. було видано аванс на відрядження. Після повернення з відрядження працівник надав до бухгалтерії досліджуваного підприємства Звіт про використання коштів, наданих на відрядження та у підзвіт 14.10.2021р. на загальну суму 3846,0 грн., до якого додано такі документи:

- квитки на потяг (м. Кропивницький – м. Харків, м. Харків – м. Кропивницький) на загальну суму 744,0 грн., у т.ч. ПДВ – 124,0 грн.;
- рахунок готелю за проживання за одну добу на суму 1302,0 грн. (готель – неплатник ПДВ);
- розрахунок добових: 3 доби * 600,0 грн. = 1800,0 грн.

В бухгалтерському обліку дана розрахункова операція відображена бухгалтерськими записами, наведеними у таблиці 2.27.

Таблиця 2.27

Бухгалтерські записи з обліку розрахунків з підзвітною особою Кошаровим О.М. у жовтні 2021 року

Зміст господарської операції	Дата	Бухгалтерський запис		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
Видано Кошарову О.М. аванс на відрядження готівкою	09.10.2021р.	372	311	4500,00
Списано добові на підставі Наказу	14.10.2021р.	93	372	1800,00
Списано витрати на проживання на підставі рахунка готелю	14.10.2021р.	93	372	1302,00
Списано вартість проїзду на підставі залізничних квитків	14.10.2021р.	93	372	620,00
Відображено ПДВ у складі вартості залізничних квитків	14.10.2021р.	644	372	124,00
Віднесено суму ПДВ до складу податкового кредиту з ПДВ	14.10.2021р.	6413	644	124,00
Повернуто Кошаровим О.М. невикористані кошти	14.10.2021р.	301	372	654,00

Слід додати, що для формування податкового кредиту з ПДВ у даному випадку не потрібна зареєстрована в ЄРПН податкова накладна, адже Податковий кодекс дозволяє за залізничними квитками формувати його без податкової накладної. Отже, описана вище господарська проведена у відповідності до вимог нормативних документів. Заборгованість по підзвітній особі Кошарову О.М. відсутня.

Розглянемо ще один приклад. В ТОВ «ВКЦ Олеум» для святкування 8 Березня та привітання жіночої частини колективу було прийнято рішення про закупівлю смаколиків та квітів. Підзвітній особі – головному інженеру Карачун С.П. було доручено закупити продукти на «солодкий стіл» та квіти для жінок. 07.03.2021р. йому було видано з каси підприємства 5000,0 грн. Того ж дня він відзвітував до бухгалтерії підприємства – надав Звіт про використання коштів, наданих на відрядження або у підзвіт на загальну суму 5297,58 грн. та підтверджуючі до нього документи:

- чек з магазину «Екзотик Флора» на суму 1200,0 грн., без ПДВ (придбано квіти);
- чек з магазину «АТБ» про придбання продуктів на загальну суму 2987,58 грн., у т.ч. ПДВ – 497,93 грн.;
- чек з магазину «Карамелька» про придбання торту «Фелічіта» на суму 590,0 грн., у т.ч. ПДВ – 98,33 грн.;
- чек з магазину «Ятрань» про придбання червової ікри на суму 520,0 грн., у т.ч. ПДВ – 86,67 грн.

В обліку досліджуваного підприємства дане святкування відображено бухгалтерськими записами, представленими в таблиці 2.28.

Таблиця 2.28

Бухгалтерські записи з обліку розрахунків з підзвітною особою Карачун С.П. у березні 2021 року

Зміст господарської операції	**Дата**	**Бухгалтерський запис**		**Сума, грн.**
		Дебет	**Кредит**	
Видано Карачуну С.П. готівкові кошти з каси підприємства	07.03.2021р.	372	301	5000,00
Списана вартість квітів (маг.»Екзотік Флора»)	07.03.2021р.	949	372	1200,00
Списана вартість продуктів (маг. «АТБ»)	07.03.2021р.	949	372	2987,58
Списана вартість торту (маг. «Карамелька»)	07.03.2021р.	949	372	590,00
Списана вартість червової ікри (маг.»Ятрань»)	07.03.2021р.	949	372	520,00
Відшкодовано підзвітній особі витрачені особисті кошти	07.03.2021р.	372	301	297,58

Всі витрати, пов’язані з проведенням свята списувались на рахунок 949 «Інші витрати». При цьому, такі витрати на можуть бути включені до витрати, для цілей формування податку на прибуток. Сума ПДВ, сплачена при придбанні таких товарів не підлягаю віднесенню до податкового кредиту. Отже, ТОВ «ВКЦ Олеум» дану операцію провело в обліку правильно.

Для здійснення контролю за правильністю відображення в обліку розрахунків з підзвітними особами можна використати робочий документи, що наведено у таблиці 2.29.

Таблиця 2.29

Результати вибіркової перевірки
правильності відображення в обліку розрахунків з підзвітними особами
в ТОВ «ВКЦ Олеум» за жовтень 2021 року

ПІБ	**Залишок на початок**		**Оборот**			**Відхилення кредитового обороту**
			Дебетовий	**Кредитовий**		
	Дебет	**Кредит**		**За даними обліку**	**За даними первинних документів**	
Кошаров О.М.	125,40		125,40	125,40	125,40	
Карачун С.П.			547,80	547,80	487,00	-60,80
Бондар К.П.		984,00	984,00	1211,00	998,00	-213,00
Шмигаль А.І.	320,00			320,00	320,00	
Потап Р.Г.			1250,00	1250,00	1245,00	-5,00
Бевзенко Л.Д.	12,60			12,60	44,00	31,40
Стольник І.Д.		305,80	305,80	711,10	711,10	0,00
Бреганець Л.Д.	702,00			702,00	702,00	0,00
Проценко О.Л.	124,00			124,00	80,00	-44,00
Юрась Р.О.		2547,00	2547,00			0,00
Марченко Г.О.			1500,00	1540,00	1360,00	-180,00

Отже, результати перевірки показали, що на підприємстві трапляються випадку, коли підзвітні особи до Звіту про використання коштів, наданих на відрядження або у підзвіт не додають усіх необхідних підтверджуючих документів. При цьому, бухгалтерія приймає такі Звіти і відшкодовує кошти співробітнику. Це призводить до викривлення заборгованості, а, у випадку перевірки підприємства Державною податковою службою – до того, що дані виплати будуть додані до сукупного оподатковуваного доходу таких працівників. Це потягне за собою донарахування податку на доходи фізичних осіб та військового збору, ще й з урахуванням «натурального коефіцієнту» (для ПДФО).

Також контролером виявлено випадки порушення строків звітування підзвітними особами ТОВ «ВКЦ Олеум». У даному випадку слід мати на увазі, що строки звітування регламентовані у Податковому кодексу України та у Положенні про ведення касових операцій у національній валюті в Україні. Між цими двома нормативними документами існують суперечності, тому ми рекомендуємо дотримуватись мінімальних термінів звітування. Строки звітування, встановлені в ТОВ «ВКЦ Олеум» наведено у таблиці 2.30.

Таблиця 2.30

Строки звітування за видані у підзвіт кошти в ТОВ «ВКЦ Олеум»

<table>
<tr><th rowspan="2">Мета</th><th colspan="3">Спосіб видачі</th></tr>
<tr><th>Готівка</th><th>Корпоративна картка</th><th>Безготівковий розрахунок (платіжна картка)</th></tr>
<tr><td>Відрядження</td><td rowspan="3">П’ять банківських днів</td><td rowspan="3">Три банківські дні</td><td>Десять банківських днів</td></tr>
<tr><td>Закупівля сільськогосподарської продукції</td><td rowspan="2">П’ять банківських днів</td></tr>
<tr><td>Закупівля брухту чорних і кольорових металів</td></tr>
<tr><td>Інші виробничі потреби</td><td colspan="3">Два банківські дні</td></tr>
</table>

Результати перевірки дотримання затверджених строків звітування за підзвітні суми представлені у таблиці 2.31.

Таблиця 2.31

Результати вибіркової перевірки дотримання строків звітування в ТОВ «ВКЦ Олеум» у листопаді 2021 року

ПІБ	Спосіб видачі	Дата видачі коштів у підзвіт	На які цілі	Сума, грн.	Фактичний строк звітування	Граничний строк звітування
Кошаров О.М.	Готівка	05.11.21	Відрядження (08.11.21 – 10.11.21)	4500,0	12.11.21	17.11.21
Карачун С.П.	Корп.картка	08.11.21	Закупівля товарів	8970,0	10.11.21	12.11.21
Бондар К.П.	Готівка	15.11.21	Закупівля с/г продукції	15000,0	30.11.21	23.11.21

ПІБ	Спосіб видачі	Дата видачі коштів у підзвіт	На які цілі	Сума, грн.	Фактичний строк звітування	Граничний строк звітування
Бортнік А.А.	Готівка	16.11.21	Закупівля товарів	5470,00	24.11.21	23.11.21
Потап Р.Г.	Корп.картка	16.11.21	Закупівля товарів	780,00	17.11.21	23.11.21
Бігун Р.Л.	Готівка	17.11.21	Закупівля товарів	740,0	03.12.21	24.11.21
Штепко Н.Г.	Готівка	10.11.21	Відрядження (11.11.21 – 11.11.21)	1500,0	24.11.21	18.11.21
Боклан А.Д.	Корп.картка	19.11.21	Закупівля с/г продукції	10000,0	03.12.21	26.11.21
Струк Н.О.	Корп.картка	22.11.21	Закупівля товарів	1200,00	-	24.11.21
Юрась Р.О.	Готівка	22.11.21	Закупівля товарів	1000,00	25.11.21	24.11.21
Мусій К.Е.	Готівка	30.11.21	Закупівля товарів	650,0	-	01.12.21

Отже, як видно з даних таблиці 2.31, на досліджуваному підприємстві виявлено випадки порушення строків звітування за такими підзвітними особами, як Бондар К.П., Бортнік А.А., Бігун Р.Л., Штепко Н.Г., Боклан А.Д., Юрась Р.О. А за такими підзвітними особами, як Струк Н.О. та Мусій К.Е. взагалі на кінець листопада 2021 року залишилась дебіторська заборгованість.

У випадку перевірки контролюючого органу сума неповернутих на кінець звітного місяця коштів, має включатись до сукупного оподатковуваного доходу такого працівника та з нього має утримуватись ПДФО та військовий збір. Отже, у таблиці 2.32 обчислимо суму ПДФО та військового збору, який слід утримати з працівників, які не відзвітували на отримані підзвітні кошти.

Таблиця 2.32

Розрахунок ПДФО та військового збору від суми надміру витрачених коштів, наданих у підзвіт в ТОВ «ВКЦ Олеум» у листопаді 2021 року

Показник	Струк Н.О.	Мусій К.Е.
Сума неповернутих коштів, грн.	1200,00	650,00
Натуральний коефіцієнт згідно пп. 164.5 ПКУ	1,219512	

Показник	Струк Н.О.	Мусій К.Е.
База для обчислення ПДФО, грн.	1463,41	792,68
База для обчислення військового збору, грн.	1200,00	650,00
Сума ПДФО, грн.	263,41	142,68
Сума військового збору, грн.	18,00	9,75

Отже, за результатами даного порушення підприємство має сплатити до бюджету ПДФО у сумі 406,09 грн. та військового збору – 27,75 грн.

Слід додати, що заборгованість за рахунком 372 «Розрахунки з підзвітними особами» може бути як дебіторська, так і кредиторська. Тому дебетовий залишок буде відображатись в активі балансу за рядком 1155 «Інша поточна дебіторська заборгованість», а кредиторська – у пасиві за рядком 1690 «Інші поточні зобов'язання».

До інших розрахунків на досліджуваному підприємстві також відносяться розрахунки з іншими дебіторами, що знаходить своє відображення на рахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами». В ТОВ «ВКЦ Олеум» до інших дебіторів віднесено тих контрагентів, яким надаються транспортні послуги.

Так, на підставі договору №15/Т від 10.10.2021р. ТОВ «ВКЦ Олеум» надало транспортні послуги з перевезення пісчано-щебневої суміші на суму 29400,0 грн., у т.ч. ПДВ – 4900,0 грн. Акт наданих послуг підписано 12.10.2021р. на зазначену суму. Оплату замовник провів у той же день – 12.10.2021р. В обліку досліджуваного підприємства дана операція відображена бухгалтерськими записами, представленими у таблиці 2.33.

Таблиця 2.33

Бухгалтерські записи з обліку розрахунків з іншими дебіторами у жовтні 2021 року в ТОВ «ВКЦ Олеум»

Зміст господарської операції	Дата	Бухгалтерський запис		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
Надано послуги з перевезення вантажу замовнику	12.10.2021р.	377	703	29400,00
Відображено податкове зобов'язання з ПДВ	12.10.2021р.	703	6413	4900,00
Сплачено послуги замовником	12.10.2012р.	311	377	29400,00

У результаті проведеної вибіркової перевірки правильності відображення в обліку розрахунків з іншими дебіторами порушень не виявлено.

До інших поточних розрахунків в ТОВ «ВКЦ Олеум» також відносять розрахунки за претензіями. Для обліку розрахунків за претензіями в Робочому плані рахунків досліджуваного підприємства передбачено рахунок 374 «Розрахунки за претензіями». За дебетом цього рахунку наводиться дебіторська заборгованість у разі висунення претензій постачальникам, підрядникам і транспортним організаціям у зв'язку з виявленням нестачі товарно-матеріальних цінностей, а за кредитом – погашення заборгованості за претензією. При надходження штрафних санкцій за порушення вимог договорів, сума пені, неустойки та штрафів відображається на рахунку 715 «Одержані штрафи, пені, неустойки». В ТОВ «ВКЦ Олеум» мали місце випадки пред'явлення претензії постачальникам. Розглянемо більш докладно таку господарську ситуація.

Так, у листопаді 2021 року ТОВ «ВКЦ Олеум» отримало товарно-матеріальні цінності від ТОВ «Ардор-Трейд» на загальну суму 32766,77 грн., у т.ч. ПДВ – 5461,13 грн. Транспортування товару відбувалось за рахунок ТОВ «Ардор-Трейд». При прийманні товару комірником було виявлено псування товару через недотримання умов транспортування (пластикові будівельні компоненти були розбиті) на суму 1840,0 грн., у т.ч. ПДВ – 306,67 грн. На суму зіпсованого товару ТОВ «ВКЦ Олеум» висунуло претензію постачальнику на суму зіпсованих товарів. Постачальник задовольнив претензію та сплатив суму зіпсованого товару, штраф, пеню у сумі 2116,0 грн. В обліку ТОВ «ВКЦ Олеум» зазначена операція відображена записами, представленими у таблиці 2.34.

Таблиця 2.34

Бухгалтерські записи з обліку розрахунків за претензіями
у листопаді 2021 року в ТОВ «ВКЦ Олеум»

Зміст господарської операції	Бухгалтерський запис		Сума, грн.
	Дебет	Кредит	
Оприбутковано товар на склад	281	631	25772,31
Відображено суму ПДВ у складі вартості придбаного товару	644	631	5154,46
Віднесено до складу податкового кредиту суму ПДВ	6413	644	5154,46
Виставлена претензія постачальнику за зіпсований товар	374	631	1840,00
Перераховано кошти постачальнику за товар	631	311	32766,77
Відшкодовано постачальником вартість зіпсованого товару	311	374	1840,0
Виставлено постачальнику штраф та пеню	374	715	276,00
Отримано від постачальника штраф та пеню	311	374	276,00

У складі інших розрахунків присутні також розрахунки з іншими кредиторами, облік яких ведеться за допомогою рахунку 685 Розрахунки з іншими кредиторами». В ТОВ «ВКЦ Олеум» на цьому рахунку обліковуються розрахунки з підприємствами, що надають комунальні послуги: ОКВП «Дніпро-Кіровоград», Кіровоградська обласна енергопостачальна компанія, ПрАТ «Кіровоградобленерго», ГК «Нафтогаз» та ТОВ «Екостайл». На сайті кожного із зазначених контрагентів ТОВ «ВКЦ Олеум» має особовий рахунок, куди щомісяця з 1 по 3 число місяця, наступного за звітним вносяться показники лічильників. На їх підставі постачальник послуг формує рахунок, що підписується обома сторонами за допомогою електронного цифрового підпису. У таблиці 2.35 наведено порядок нарахування заборгованості та її погашення за таким кредитором як ОКВП «Дніпро-Кіровоград».

Таблиця 2.35

Розрахунки ТОВ «ВКЦ Олеум» з кредитором
ОКВП «Дніпро-Кіровоград» у 2021 році

Дата	Сальдо на початок		Обороти		Сальдо на кінець	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
01.01.2021р.	0,00	3547,00			0,00	3547,00

Дата	Сальдо на початок		Обороти		Сальдо на кінець	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
05.01.2021р.	0,00	3547,00	1547,20		0,00	1999,80
06.01.2021р.	0,00	1999,80	250,00		0,00	1749,80
10.01.2021р.	0,00	1749,80	1749,80		0,00	0,00
31.01.2021р.	0,00			5620,00	0,00	5620,00
03.02.2021р.	0,00	5620,00	5620,00		0,00	0,00
28.02.2021р.	0,00			7420,00	0,00	7420,00
05.03.2021р.	0,00	7420,00	7420,00		0,00	0,00
31.03.2021р.	0,00			3540,00	0,00	3540,00
05.04.2021р.	0,00	3540,00	3000,00		0,00	540,00
10.04.2021р.	0,00	540,00	540,00		0,00	0,00
30.04.2021р.	0,00			5635,00	0,00	5635,00
05.05.2021р.	0,00	5635,00	5635,00		0,00	0,00
31.05.2021р.	0,00			4870,00	0,00	4870,00
02.06.2021р.	0,00	4870,00	4870,00		0,00	0,00
30.06.2021р.	0,00			6542,00	0,00	6542,00
01.07.2021р.	0,00	6542,00	6500,00		0,00	42,00
02.07.2021р.	0,00	42,00	42,00		0,00	0,00
31.07.2021р.	0,00			6850,00	0,00	6850,00
03.08.2021р.	0,00	6850,00	6850,00		0,00	0,00
31.08.2021р.	0,00			4987,00	0,00	4987,00
01.09.2021р.	0,00	4987,00	4987,00		0,00	0,00
30.09.2021р.	0,00			7120,00	0,00	7120,00
05.10.2021р.	0,00	7120,00	7120,00		0,00	0,00
31.10.2021р.	0,00			2654,00	0,00	2654,00
01.11.2021р.	0,00	2654,00	2654,00		0,00	0,00
30.11.2021р.	0,00			1547,00	0,00	1547,00
04.12.2021р.	0,00	1547,00	1547,00		0,00	0,00
31.12.2021р.	0,00			2540,00	0,00	2540,00
Разом	**0,00**	**68210,60**	**60332,00**	**59325,00**	**0,00**	**67203,60**

Отже, станом на кінець 2021 року кредиторська заборгованість за рахунком 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» за субконто ОКВП «Дніпро-Кіровоград» склала 2540,0 грн., що підтверджено актом звіряння взаємних розрахунків.

У таблиці 2.36 наведено порядок нарахування заборгованості та її погашення за таким кредитором як Кіровоградська обласна енергопостачальна компанія. Слід додати, що за умовами договору, досліджуване підприємство працює з даним контрагентом на умовах передоплати.

Таблиця 2.36

Розрахунки ТОВ «ВКЦ Олеум» з кредитором

Кіровоградська обласна енергопостачальна компанія у 2021 році

Дата	Сальдо на початок		Обороти		Сальдо на кінець	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
01.01.2021р.	8750,00			8750,00		0,00
05.01.2021р.			7500,00		7500,00	
01.02.2021р.	7500,00			7500,00		0,00
06.02.2021р.			5420,00		5420,00	
01.03.2021р.	5420,00			5420,00		0,00
02.04.2021р.			4630,00		4630,00	
30.04.2021р.	4630,00		5600,00	4630,00	5600,00	
05.05.2021р.	5600,00				5600,00	
31.05.2021р.	5600,00			5600,00		0,00
01.06.2021р.			4890,00		4890,00	
30.06.2021р.	4890,00			4890,00		0,00
02.07.2021р.			7100,00		7100,00	
01.08.2021р.	7100,00			7100,00		0,00
31.08.2021р.				5410,00		5410,00
01.09.2021р.		5410,00	5410,00			0,00
01.10.2021р.			7200,00	7200,00		0,00
30.10.2021р.			5800,00		5800,00	
05.11.2021р.	5800,00			5800,00		0,00
30.11.2021р.			4120,00		4120,00	
05.12.2021р.	4120,00			4120,00		0,00
30.12.2021р.			7452,00		7452,00	7452,00
Разом	**59410,00**	**5410,00**	**65122,00**	**66420,00**	**58112,00**	**12862,00**

Отже, дебіторська заборгованість за рахунком 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» за субконто Кіровоградська обласна енергопостачальна компанія складає 7452,0 грн.

Зауваження контролера, як і у випадку з субрахунком 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та субрахунком «631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» викликав порядок відображення в обліку перерахованих авансів. У випадку з контрагентом Кіровоградська обласна енергопостачальна компанія, сума передоплати повинна бути відображена на рахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами», проте цього не було здійснено.

Між ТОВ «ВКЦ Олеум» та ТОВ «Екостайл» укладено договір про вивезення побутових відходів. Крім того, досліджуване підприємство взяло в

оренду у ТОВ «Екостайл» сміттєвий контейнер, сміття з якого щодня вивозить підрядник. У таблиці 2.37 наведено порядок нарахування заборгованості та її погашення за таким кредитором як ТОВ «Екостайл».

Таблиця 2.37

Розрахунки ТОВ «ВКЦ Олеум» з кредитором
ТОВ «Екостайл» у 2021 році

Дата	Сальдо на початок		Обороти		Сальдо на кінець	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
01.01.2021р.		154,60				154,60
03.01.2021р.		154,60	154,60			0,00
31.01.2021р.				162,30		162,30
02.02.2021р.		162,30	162,30			0,00
28.02.2021р.				162,30		162,30
01.03.2021р.		162,30	562,30			400,00
31.03.2021р.	400,00			162,30		237,70
30.04.2021р.	237,70			162,30		75,40
31.05.2021р.	75,40			162,30		86,90
30.06.2021р.		86,90	560,00	162,30	310,80	
31.07.2021р.	310,80			162,30	148,50	
30.08.2021р.	148,50			162,30		13,80
30.09.2021р.		13,80		162,30		176,10
31.10.2021р.		176,10		162,30		338,40
30.11.2021р.		338,40	338,40			0,00
30.12.2021р.				162,30		162,30
Разом	**1172,40**	**1249,00**	**1777,60**	**1785,30**	**459,30**	**1969,80**

Отже, кредиторська заборгованість за рахунком 685 «Розрахунки з іншими кредиторами» за субконто ТОВ «Екостайл» станом на кінець 2021 року склала 162,30 грн.

Висновки до розділу 2

Товариство з обмеженою відповідальністю «Виробничо-комерційний центр Олеум» створене 19 квітня 1993 року та зареєстроване за юридичною адресою: м. Кропивницький, вул. Олександрійська, б.85. Статутний капітал ТОВ «ВКЦ Олеум» становить 661 000 гривень. За 2021 рік в ТОВ «ВКЦ Олеум» сформувався фінансовий результат у вигляді прибутку розміром 52,1 тис.грн., що на 3,6 тис.грн. більше, аніж у 2020 році.

Порівняння груп активів і пасивів вказує на те, що баланс ТОВ «ВКЦ Олеум» не є ліквідним. Додатковим підтвердженням слугують обчислені коефіцієнти ліквідності, які вказують на нездатність підприємства погасити свої зобов'язання не тільки у терміновому порядку, а й у короткостроковій перспективі. В ТОВ «ВКЦ Олеум» є повністю залежним від зовнішніх джерел фінансування. Дебіторська заборгованість складається з декількох видів: дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги; дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом; інша поточна дебіторська заборгованість. В обліку досліджуваного підприємства розрахунки з покупцями та замовниками відображаються з використанням таких рахунків бухгалтерського обліку: 301 «Готівка в національній валюті», 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 643 «Податкове зобов'язання», 6413 «Розрахунки за податком на додану вартість», 701 «Дохід від реалізації готової продукції», 702 «Дохід від реалізації товарів», 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» тощо.

В обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на досліджуваному підприємстві використовуються такі субрахунки бухгалтерського обліку: 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 644 «Податковий кредит», 6413 «Розрахунки за податком на додану вартість», рахунки з обліку запасів, рахунки 9-го класу «Витрати діяльності».

Контроль розрахунків здійснюється за такими етапами: перевірка наявності первинних та правильності складання документів з покупцями та постачальниками; підтвердження реальності заборгованості за розрахункам и з покупцями та постачальниками; перевірка правильності складання бухгалтерських записів з обліку розрахунків з покупцями та постачальниками.

Зауваження контролера викликав порядок відображення в обліку досліджуваного підприємства авансів виданих. ТОВ «ВКЦ Олеум» не веде облік авансів виданих із застосуванням 371 «Розрахунки за авансами

виданими», що порушує методологію їх обліку. Також на досліджуваному підприємстві не використовується рахунок 685 «Розрахунки за авансами одержаними». Натомість сума виданих авансів відображається як кредитовий залишок за рахунком 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Це суперечить методології обліку. Тому, контролером було запропоновано проводити розрахунки за отриманими авансами з використанням рахунку 685 «Розрахунки за авансами одержаними».

Для обліку розрахунків з бюджетом на досліджуваному підприємстві використовується рахунок бухгалтерського обліку 64 «Розрахунки за податками й платежами» із відкриттям відповідних субрахунків: 6413 «Податок на додану вартість»; 6414 «Податок на доходи фізичних осіб»; 6415 «Податок на прибуток»; 6416 «Військовий збір»; 6417 «Земельний податок»; 6418 «Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки».

В ТОВ «ВКЦ Олеум» до інших розрахункових операцій, що формують іншу поточну дебіторську заборгованість належать розрахунки з іншими дебіторами, розрахунки за претензіями та розрахунки з підзвітними особами. Для обліку інших розрахункових операцій в ТОВ «ВКЦ Олеум» використовуються такі субрахунки бухгалтерського обліку: 372 «Розрахунки з підзвітними особами»; 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»; 374 «Розрахунки за претензіями»; 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

РОЗДІЛ 3
ПРОПОЗИЦІЇ З УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЙОГО ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

3.1. Рекомендації з покращення контролю та організації його обліково-інформаційного забезпечення при здійсненні розрахункових операцій

Система контролю та його обліково-інформаційного забезпечення за станом, обґрунтованістю та своєчасністю розрахункових операцій суб'єктів господарювання з їх контрагентами має суттєве значення для ефективного використання грошових коштів. Інформація, що формується в системі бухгалтерського обліку повинна відповідати як потребам управління підприємствами, так і запитам зовнішніх користувачів, сприяти недопущенню помилок і перекручень даних для прийняття управлінських рішень. Несприятлива воєнна, політична й економічна ситуації, недостатність чітких рекомендацій стосовно контролю розрахункових операцій, жорсткі обмеження фінансових ресурсів в умовах криз впливають на збільшення сум дебіторської і кредиторської заборгованості та зростання строків непогашення боргів. За таких умов, особливої актуальності набувають пропозиції з покращення контролю та організації його обліково-інформаційного забезпечення при здійсненні розрахункових операцій.

Як свідчить практика, рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» не дозволяє отримувати якісну оперативну інформацію для управління фінансово-розрахунковими операціями, адже він не показує заборгованість за кожним окремим договором, не характеризує поточну заборгованість, строк сплати якої ще не настав, а також ту, що вже прострочена.

Власюк Г. для покращення обліково-інформаційного забезпечення та контролю кредиторської заборгованості за конкретними договорами

пропонує запровадити використання додаткового позабалансового рахунку 10 «Кредиторська заборгованість» із відповідними субрахунками: 101 «Кредиторська заборгованість за товари (роботи, послуги), строк сплати якої ще не настав із вітчизняними постачальниками»; 102 «Кредиторська заборгованість за товари (роботи, послуги), строк сплати якої ще не настав із іноземними постачальниками»; 103 «Кредиторська заборгованість за товари (роботи, послуги), прострочена із вітчизняними постачальниками»; 104 «Кредиторська заборгованість за товари (роботи, послуги), прострочена із іноземними постачальниками» [16, с. 41].

Ми підтримуємо думку Демченко Я. та Прохорової В., які зазначають, що запропонований поділ доцільно здійснювати, проте краще це робити на субрахунках другого порядку до рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Тобто, у складі субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» відкрити аналітичні рахунки: 631.1 «Заборгованість перед вітчизняними постачальниками, термін сплати якої ще не настав»; 631.2 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками»; 631.3 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками». Аналогічні аналітичні рахунки доцільно відкривати і до субрахунку 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» [29, с. 101].

Для функціонування дієвої системи контролю розрахункових операцій та організації його обліково-інформаційного забезпечення необхідно визначити структурні підрозділи відповідальні за це, їх завдання, побудувати організаційну структуру, розробити регламенти роботи облікового апарату, визначити характер роботи фахівців необлікових служб із закріпленням виконання ними конкретних робіт і процесів.

Персонал, що відповідає на підприємстві за організацію розрахункових операцій (головний бухгалтер, бухгалтер (фінансист, економіст) із розрахунків, обліковець, касир тощо) має складати Довідку про дебіторську та кредиторську заборгованість, де наводяться відомості про заборгованість, що відображена в обліку із зазначенням найменувань дебіторів і кредиторів,

обставини та підстави виникнення заборгованості, реквізити підтверджуючих документів тощо. Суми заборгованості в Довідці доцільно групувати у розрізі відповідних бухгалтерських рахунків [20, с. 78] – (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Суми заборгованості у розрізі бухгалтерських рахунків

Рахунок	**Підтверджуючі заборгованість документи**
36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»	Договори з постачальниками, покупцями, підрядниками, замовниками; посередницькі договори; договори оренди; первинні облікові документи (накладні, акти); виписки банку тощо
37 «Розрахунки з різними дебіторами»	
61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов‘язаннями»	Договори кредиту, позики, виписки банку, векселі, бухгалтерські довідки тощо
62 «Короткострокові векселі видані»	
63 «Розрахунки з постачальниками і підрядними»	Договори з постачальниками, покупцями, підрядниками, замовниками; посередницькі договори; договори оренди; первинні облікові документи (накладні, акти); виписки банку тощо
64 «Розрахунки за податками та платежами»	Виписки банку, Податкові декларації, Податкові розрахунки тощо
65 «Розрахунки по соціальному страхуванню і забезпеченню»	Виписки банку, Розрахунки за страховими внесками
66 «Розрахунки за виплатами працівників»	Розрахунково-платіжні відомості, Платіжні відомості, видаткові і прибуткові касові ордери, лікарняні листи, авансові звіти, розрахунки про суми нарахованих відпускних, накази керівника (на призначення доплат, виплату премій, надання матеріальної допомоги, про притягнення до матеріальної відповідальності), угоди про компенсації щодо використання особистого майна, виписки банку тощо
67 «Розрахунки з учасниками»	
68 «Розрахунки з іншими кредиторами»	

Покращення обліково-інформаційного забезпечення та контролю розрахункових операцій можливе лише за умови якісної автоматизації цих процесів. «Внаслідок цього відбуваються значні зміни до організації бухгалтерського обліку, з допоміжного засобу обчислювальна техніка перетворюється на визначальний фактор організації обліку. Застосування комп'ютерів дало б змогу автоматизувати робоче місце бухгалтера, що значно покращувало б інформаційне забезпечення органів управління; посилення контролю за дотриманням встановлених норм і лімітів, економією

і раціональним витрачанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; створення сприятливих умов для інтеграції збору, обробки і використання даних» [43, с. 57].

При формуванні достовірної інформації про розрахункові операції до завдань автоматизації фінансово-розрахункових операцій належать такі об’єкти як: розрахунки з постачальниками та підрядниками; розрахунки з покупцями та замовниками; розрахунки з іншими дебіторами і кредиторами; розрахунки з підзвітними особами за господарськими витратами та відрядженнями (оформлення наказів на відрядження для їх деталізації в розрізі наказів, виплата авансів на відрядження на карткові рахунки чи через касу, розрахунок сум під аванси, у т.ч. і за валютними витратами, формування авансових звітів, контроль використання підзвітних сум, формування бухгалтерських проведень за типовими операціями, формування і друк авансових звітів, наказів на відрядження, аналітичних розшифровок, складання оборотних відомостей за розрахунками із підзвітними особами з будь-якою деталізацією, формування аналітичних і синтетичних звітів).

Налаштування робочого плану рахунків відповідно до бажаної деталізації обліку та контролю дозволить здійснити інтеграцію з документооборотом за рухом ТМЦ, включити облікові стадії в загальний регламент обробки документів, забезпечить автоматизоване формування проведень за документами в оперативному режимі. Також це дозволить контролювати: отримані і надані роботи / послуги за рахунками, актами, платежами, порядок закриття авансів, залік оплати при надходженні товарів (робіт, послуг) від постачальників чи при відвантаженні товарів (робіт, послуг) покупцям, а також проводити операцій із взаємозаліками, поступками боргу. Автоматизація надає можливість перепроведення ланцюжку документів із урахуванням першої події при виникненні помилок у послідовності обробки документів та дозволяє здійснювати оперативний (у документах) і регламентний (у кінці звітного періоду) розрахунок курсової різниці за розрахунковими операціями. Важливими перевагами є організація

оперативного обліку ПДВ за розрахунками та формування резерву дебіторської заборгованості у частині розрахунків із контрагентами. Ще однією можливістю є календарне планування надходжень платежів за документами розрахунків згідно умов платежів (подієва модель) та проведення розрахунків відповідно затвердженого реєстру платежів.

Автоматизація дозволяє також і формування актів звірки за контрагентами та оперативних аналітичних оборотно-сальдових відомостей щодо заборгованості в розрізах за: договорами, контрагентами, документами-підставами, операційними документами розрахунків, фінансовими розпорядчими документами, підрозділами, статтями аналітичного обліку, довільними типами аналітики тощо. При цьому з'являється можливість формування зведених оборотів у частині розрахункових рахунків у розрізі кореспонденції за будь-який період.

Обліково-інформаційне забезпечення дебіторської і кредиторської заборгованості ґрунтується на даних за окремими контрагентами і може формуватись за: країнами і регіонами; періодами обліку (динаміка заборгованості); термінами виникнення (структура заборгованості за періодами); розділами обліку (структура заборгованості за розділами); «ініціаторами» виникнення заборгованості; підрозділами надання послуг; менеджерами, які відповідальні за реалізацію продукції; періодами старіння заборгованості тощо.

Автоматизація дозволяє простежити повний ланцюжок виникнення заборгованості – від первинного документу до її підсумкової суми у звітності. Також можна визначити сам порядок обробки документів і ролі тих, хто брав участь в роботі з ними, а засоби побудови (наприклад, конструктор табличних звітів) дозволяють налаштовувати будь-які форми первинних документів, регістрів (оборотно-сальдові відомості, картки рахунку, шахові відомості, картки аналітики тощо) і зведеної звітності (як для внутрішніх потреб, так і для подачі контролюючим органам і контрагентам).

3.2. Шляхи вдосконалення розрахунково-платіжної дисципліни на підприємствах України

В умовах євроінтеграційних процесів в Україні чинником, що доволі позитивно впливає на стабілізацію і покращення фінансового стану держави, стає налагодження розрахунково-платіжної дисципліни. Розв’язанню проблем на шляху покращення розрахунково-платіжної дисципліни у цілому, сприятиме систематичний контроль на кожній стадії здійснення розрахункових операцій усіх підприємств зокрема.

Любар О. вважає, що обліково-інформаційне забезпечення і контроль «дебіторської та кредиторської заборгованості у системі управління підприємством повинен здійснюватися із моменту підписання договору, де зазначаються суть і умови угоди, обов'язки сторін щодо виконання умов домовленості і відповідальність сторін у разі порушення таких зобов'язань» [43, с. 54].

Думку попереднього автора підтримують й інші. Так, Гевчук А. наполягає, що «одним із головних аспектів внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості є перевірка їх юридичного оформлення та обґрунтування. Для здійснення процесу придбання та реалізації підприємство вступає з іншими учасниками ринку в економічні взаємовідносини, правовою основою яких є укладання договорів» [20, с. 77-78]. Сурніна Е. зазначає, що у різних народів договірні відносини неоднакові, але вони завжди строго формалізовані та передбачають особисту відповідальність боржника, але «лише з розвитком економічного обігу майновий бік зобов’язань виходить на перший план, основну масу яких складають зобов’язання, що виникають із договорів» [94].

Стаття 626 ЦКУ наводить поняття договору, як «домовленість двох або більше сторін, спрямовану на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків» [101]. Також у ЦКУ представлено види договорів, що є підставою для інформування зацікавлених осіб щодо розрахунків із дебіторами та кредиторами. Умовно такі договори поділяються на три групи

(таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Види договорів згідно ЦКУ, що є підставою
для розрахунків із дебіторами та кредиторами

Вид договору	**Призначення**
Договір купівлі-продажу, договір міни, договір поставки, договір комісії	Для регулювання поточної дебіторської і кредиторської заборгованості
Договір довгострокового вексельного забезпечення	Для регулювання довгострокової дебіторської і кредиторської заборгованості
Договір доручення, договір цесії, договір факторингу	Для регулювання права вимоги дебіторської заборгованості

Процес договірної роботи в Україні регулюється як на рівні підприємства (мікрорівень), так і на рівні держави шляхом прийняття законодавчих акті (макрорівень). Саме тому, «завдання, які постають в процесі здійснення контролю договірних процесів, полягають у перевірці: по-перше, відповідності змісту договорів нормативно-правовій базі України, а по-друге, формалізації процесу укладання договорів, тобто чи враховані при цьому усі важливі аспекти, обов'язкові реквізити (строки, умови розрахунків, відповідальності за порушення договірних зобов'язань тощо)» [20, с. 78].

Укладання договорів є надзвичайно важливим етапом, де встановлюються умови і порядок здійснення розрахунків. Тому особливу увагу необхідно звернути на своєчасність укладення договорів, обсяги реалізації, якість товарно-матеріальних цінностей і строки їх постачання, повноту розрахунків (передоплата, аванс, повний), ціни та умови транспортування, майнову відповідальність за порушення умов договорів, податкові зобов'язання тощо.

При налагодженні розрахунково-платіжної дисципліни необхідно пам'ятати, що занадто велика дебіторська заборгованість переважно свідчить про несвоєчасні розрахунки за продукцію покупцям. У чинних умовах неврегульованості податкового законодавства такі ситуації призводять до

необхідності відображення обов'язкових податкових зобов'язань незалежно від факту оплати за таку продукцію (наприклад, з ПДВ). Це спричиняє вимивання оборотних коштів і викликає труднощі фінансового характеру для підприємств.

Утворення та накопичення дебіторської заборгованості у значних обсягах залежить від ряду факторів, які можна умовно поділити на дві групи – внутрішнього та зовнішнього середовища діяльності суб'єктів господарювання (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

Фактори, які провокують виникнення та накопичення дебіторської заборгованості підприємства

Середовище	**Фактори**
Фактори внутрішнього впливу	Структура собівартості продукції
	Обсяги реалізації продукції
	Якісна організація матеріально-технічного забезпечення
	Наявність складських приміщень для зберігання запасів
	Період життєвого циклу виробництва
	Взаємовідносини з контрагентами
	Структура форм розрахунків із дебіторами
	Особливості провадження маркетингової політики
	Використання кредитних ресурсів
	Конкурентоспроможність продукції тощо
Фактори зовнішнього впливу	Стан економіки країни у цілому
	Збалансованість грошової та товарної маси
	Грошово-кредитна та монетарна політика та її зміни
	Інфляційні процеси
	Стійкість валютного курсу по відношенню до національної валюти
	Кон'юнктура ринку кредитування
	Специфіка ринку сировинних ресурсів для підприємства
	Податкова політика
	Законодавче регулювання порядку формування статутного капіталу, розподілу прибутків і дивідендів тощо

«Головною відмінністю факторів є їх рівень керованості, так внутрішні фактори піддаються впливу при реалізації ефективного управління керівництвом підприємства, такі фактори можуть бути локалізовано та їх вплив можливо мінімізувати, в свою чергу фактори зовнішнього впливу це ті фактори до яких підприємство змушене, при впроваджені своєї діяльності,

пристосовуватись, оскільки можливість здійснювати вплив на них відсутня» [91, с. 134].

Забезпечення достатнього рівня ліквідності і платоспроможності, що б задовольняло економічний розвиток підприємства вимагає впровадження системи керування обсягами дебіторської заборгованості та передбачає виконання певних взаємодоповнюючих етапів [39, с. 161]: збір інформаційної основи для проведення заходів аналізу всіх характеристик дебіторської заборгованості → здійснення аналізу платоспроможності і ліквідності відповідно до загальних алгоритмів розрахунку (дозволяє встановити індивідуальні умови провадження розрахункових операцій для кожного контрагента із забезпеченням своєчасного погашення заборгованості) → визначення оптимального рівня дебіторської заборгованості виходячи з прогнозованих обсягів реалізації → проведення заходів із моніторингу складових сукупного обсягу дебіторської заборгованості та її групування й узагальнення за термінами прострочення → оцінка ефективності провадження змін розрахункової політики для окремих дебіторів (при покращенні розрахункової дисципліни можна надавати відстрочку платежів таким контрагентам та знижки за умови дострокової (авансової) оплати) → оцінка можливостей трансформування частини дебіторської заборгованості за допомогою факторингових операції, вексельних розрахунків тощо.

«Факторингова угода передбачає, що підприємство передає право на заборгованість за поставлені товари, продукцію або надані послуги банкові-посереднику або спеціалізованій компанії. В Україні основними операторами факторингового ринку є Укрсоцбанк та Райффайзен Банк Аваль. Ключовим недоліком факторингу є велика вартість послуг, незважаючи на це переваги факторингу полягають у: зростання швидкості обороту коштів обігу, що в свою чергу зменшує потреби в них; захист від втрат та втраченої вигоди; підвищення рівня ліквідності підприємства; гарантія отримання у термін грошових коштів; прогнозованість здійснення оплати; скорочення рівня залежності від обсягу коштів обігу тощо» [10, с. 14].

Вексель – це цінний папір, що передбачає безумовне грошове зобов'язання векселедавцем здійснити оплату певної суми грошей векселедержателю після настання зазначеного терміну оплати. Вексель є свого розу засобом оформлення товарного кредиту, тобто засобом відтермінування оплати за отримані товари. Оформлення заборгованості векселем надає можливість підприємствам-кредиторам продати на фондовому ринку цей вексель й отримати свої гроші або ж використовувати його як засіб платежу. Зміст вексельних операцій полягає в здійсненні термінової оплати банком одразу після його придбання, при цьому отримання платежу відбувається лише із настанням зазначеного терміну погашення у векселі.

Вказані форми рефінансування дозволяють сформувати систему ефективного управління дебіторською і кредиторською заборгованістю, адже несвоєчасність їх погашення створює загрози для фінансової стійкості підприємства і залучення додаткових джерел фінансування.

Нашою пропозицією є також й обов'язкове ведення претензійної і досудової роботи та стягнення з боржників сум значної дебіторської заборгованості в судовому порядку (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4

Види претензій

Суб'єкти претензійної роботи	**Суть претензій**
Постачальники і підрядники	Претензії можуть виставлятись за недопоставку товарів, виявлені завищення обсягів виконаних робіт, збільшені ціни і тарифи. Також претензії можна виставляти за невідповідність якості поставленої продукції стандартам, договірним або технічним умовам; за простої в діяльності з вини постачальників тощо. Проте, не завжди наявність таких фактів свідчить про умисел, доволі часто завищення сум відбувається внаслідок арифметичних помилок
Транспортні організації	Претензії виставляються за нестачі вантажів понад норми природних втрат (убутків), що виникли при транспортуванні, вантажно/розвантажувальних роботах, у дорозі, а також за зайво сплачені суми при розрахунку вартості перевезення вантажів
Банківські установи	Виставляються за сумами, які помилково списані з рахунків у банках (наприклад, за валютними операціями)

Суб'єкти претензійної роботи	Суть претензій
Санкції (штрафи, пені, неустойки)	Виставляються за недотримання договірних умов чи інші порушення розрахунково-платіжної і розрахункової дисципліни, що визнані контрагентами або присуджені в судовому порядку

Претензії пред'являють з моменту, як підприємство дізналось про порушення своїх законних інтересів і майнових прав іншими контрагентами. Претензії із відшкодування вартості продукції (товарів, робіт, послуг) неналежної якості, якої бракує або яка некомплектна пред'являють протягом місяця із вимогою сплати фінансових санкцій передбачених договорами, а претензії за іншими підставами – протягом двох місяців, якщо інше не передбачено договірними умовами. Кожна претензія має бути обґрунтованою та правильно оформлена документально.

Слід пам'ятати, що іноді трапляються випадки недотримання строків пред'явлення претензій через приховування фактів крадіжок товарно-матеріальних цінностей. Тому необхідно досліджувати кожну з причин відмови постачальників чи транспортних організацій у задоволенні виставлених претензій. Якщо з'ясується, що за претензією приховувались привласнення матеріальних цінностей окремими посадовими особами, необхідно негайно вжити заходів із встановлення вини підозрюваних осіб, звертатись до правоохоронних органів та вимагати повного відшкодування заподіяної шкоди.

При встановленні недостачі продукції чи товарів у дорозі слід звертатись до транспортних організацій, що надавали послуги з транспортування, у т.ч. і вантажно/розвантажувальні роботи та перевіряти наявність комерційних актів на недостачі і правильність їх оформлення.

Висновки до розділу 3

Одним із напрямків удосконалення контролю розрахункових операцій та організації їх обліково-інформаційного забезпечення є покращення процедур дотримання законодавства та встановлених правил бухгалтерського обліку. Це необхідно здійснювати на всіх стадіях юридичного оформлення договорів між контрагентами. Сприятиме цьому процесу повне розуміння сутності всіх розрахункових операцій підприємства, класифікація дебіторів і кредиторів, обґрунтованість вибору стратегій взаємовідносин між ними тощо.

Важливим етапом удосконалення контролю та його обліково-інформаційного забезпечення є претензійна робота, яка передбачає обґрунтованість виставлення претензій і їх належне документальне оформлення, встановлення винних осіб і відшкодування сум завданої підприємству шкоди, шляхом їх погашення.

Покращення розрахунково-платіжної дисципліни можливе із застосуванням сучасних методів рефінансування дебіторської заборгованості, як факторинг та вексельні розрахунки. Їх доцільно використовувати у випадках, коли негайне (дострокове) отримання коштів у порівнянні з їх надходженням у попередньо обумовлений період стає економічно вигіднішим, обґрунтованим і доцільним.

ВИСНОВКИ

Важливою складовою фінансово-економічної діяльності суб’єктів господарювання складають розрахунки із контрагентами. Вони нерозривно пов’язані з вхідними і вихідними грошовими потоками, що є основою процесу забезпечення безперервної діяльності підприємств. Затягування строків погашення зобов’язань та отримання платежів призводить до сповільнення господарських циклів і зниження ділової активності підприємств. Ефективність управління суб’єктами господарювання дебіторською і кредиторською заборгованістю суттєво залежить від якості інформаційного забезпечення, основою якого є достовірні дані бухгалтерського обліку та дієві контрольні заходи.

Розрахунки кожного підприємства з контрагентами є невід’ємною складовою його діяльності та безпосередньо впливають на фінансовий стан. Розрахункові операції виступають як об’єкт обліково-інформаційного забезпечення й контролю та розглядаються, як: динамічний процес, що передбачає здійснення платежів та статичний стан, що відображає заборгованість між суб’єктами розрахункових відносин.

Стан договірної і розрахункової дисципліни прямо залежить від раціонального і дієвого контролю за станом розрахунків. Методологія контролю ґрунтується на загальних засадах, що передбачає наявність мети і сукупності принципів, застосування відповідних способів і прийомів для досягнення цієї мети, а також вибір підходів до організації і побудови ефективної системи контролю розрахункових операцій.

Завданнями бухгалтерського обліку та контролю розрахункових операцій є: дотримання встановлених вимог і правил розрахункових відносин; оперативне, повне і правильне документальне оформлення розрахункових операцій; достовірне, своєчасне і належним чином організоване ведення аналітичного і синтетичного обліку розрахунків; правильне і достовірне відображення інформації про розрахункові операції в

звітності тощо.

Джерелами інформації для контролю розрахункових операцій виступають: договори та нормативно-правові акти цивільно-процесуального характеру, первинні документи, дані відповідних рахунків бухгалтерського обліку (36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 38 «Резерв сумнівних боргів», 34 «Короткострокові векселі одержані», 62 «Короткострокові векселі видані», 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», 64 «Розрахунки за податками і платежами», 65 «Розрахунки за страхуванням», 68 «Розрахунки за іншими операціями»); регістри синтетичного й аналітичного обліку та звітність.

Документальне забезпечення контрольних заходів з перевірки правильності здійснення розрахункових операцій є надважливим етапом усієї контрольно-перевірочної роботи. За допомогою використання організаційно-підготовчої, робочої й підсумково-звітної документації уможливлюється досягнення встановлених цілей перевірок у найбільш результативний, ефективний та економний спосіб.

ТОВ «ВКЦ Олеум» є юридичною особою, метою діяльності якого є задоволення суспільних потреб юридичних і фізичних осіб у продукції, роботах та послугах, а також здійснення виробничої, комерційної, посередницької діяльності та надання послуг, у відповідності та на умовах, визначених законодавством та статутом. Статутний капітал ТОВ «ВКЦ Олеум» становить 661 000 гривень, який поділений на вклади.

Аналіз основних фінансово-господарських показників, аналіз ліквідності балансу та обчислені коефіцієнти дають підстави сформувати такі висновки: за результатами 2021 року підприємство отримало прибуток розміром 52,1 тис.грн., що на 3,6 тис.грн. більше проти минулого року; баланс ТОВ «ВКЦ Олеум» не є ліквідним; обчислені індикатори ліквідності вказують на нездатність підприємства погасити свої зобов’язання не тільки у терміновому порядку, а й у короткостроковій перспективі; підприємство є повністю залежним від зовнішніх джерел фінансування.

На початок 2021 року найбільшу питому вагу у загальній величині дебіторської заборгованості на ТОВ «ВКЦ Олеум» складала дебіторська заборгованість за продукції, товари, роботи, послуги (90,75%), а на кінець 2021 року її розмір зменшився, і питома вага у загальній структурі також зменшилась і становила 49,5%. На кінець 2021 року питома вага дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи послуги була майже однаковою з іншою поточною дебіторською заборгованістю і становила відповідно 49,5% та 50,18%. Найменшу частину у загальній величині дебіторської заборгованості ТОВ «ВКЦ Олеум» як на початок, так і на кінець періоду становила заборгованість за розрахунками з бюджетом.

Дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги відображає дебетовий залишок за рахунком 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»/субрахунок «Розрахунки з вітчизняними покупцями». Також в обліку розрахунків з покупцями та замовниками на досліджуваному підприємстві приймають участь такі рахунки бухгалтерського обліку: 301 «Готівка в національній валюті», 311 «Поточні рахунки в національній валюті», 643 «Податкове зобов'язання», 6413 «Розрахунки за податком на додану вартість», 701 «Дохід від реалізації готової продукції», 702 «Дохід від реалізації товарів», 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» тощо.

Зауваження контролера викликав також порядок відображення в обліку ТОВ «ВКЦ Олеум» отриманих авансів. На досліджуваному підприємстві не використовується рахунок 685 «Розрахунки за авансами одержаними». Натомість сума виданих авансів відображається як кредитовий залишок за рахунком 361 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Це суперечить методології обліку. Тому, контролером було запропоновано проводити розрахунки за отриманими авансами з використанням рахунку 685 «Розрахунки за авансами одержаними».

В обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на досліджуваному підприємстві використовуються такі субрахунки бухгалтерського обліку: 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»,

311 «Поточні рахунки в національній валюті», 644 «Податковий кредит», 6413 «Розрахунки за податком на додану вартість», рахунки з обліку запасів, рахунки 9-го класу «Витрати діяльності».

Для обліку розрахунків з бюджетом на досліджуваному підприємстві використовується рахунок бухгалтерського обліку 64 «Розрахунки за податками й платежами» із відкриттям відповідних субрахунків: 6413 «Податок на додану вартість»; 6414 «Податок на доходи фізичних осіб»; 6415 «Податок на прибуток»; 6416 «Військовий збір»; 6417 «Земельний податок»; 6418 «Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки».

Перевірку правильності формування залишків за визначеними вище субрахунками доцільно здійснювати з використанням сервісу «Електронний кабінет платника податків» у вкладці «Стан розрахунків з бюджетом».

Для обліку інших розрахункових операцій в ТОВ «ВКЦ Олеум» використовуються такі субрахунки бухгалтерського обліку: 372 «Розрахунки з підзвітними особами»; 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»; 374 «Розрахунки за претензіями»; 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

Удосконалення контролю розрахункових операцій та його обліково-інформаційного забезпечення передбачає впровадження певних процедур, зокрема: періодична (щомісячна, щоквартальна) взаємозвірка розрахунків із контрагентами підприємства (доцільно здійснювати в електронній формі); організація претензійної роботи у частині своєчасності оплат платежів, що забезпечить відсутність (скорочення) сум простроченої заборгованості контрагентів; впровадження дієвої системи штрафних санкцій (виплата штрафів, пені, неустойок) у випадках прострочення покупцями і замовниками термінів платежів за продукцію; застосування політики диверсифікації контрагентів задля мінімізації ризиків несплати великими (ключовими) покупцями; встановити перелік ключових критеріїв оцінки надійності контрагентів для унеможливлення реалізації продукції недобросовісним контрагентам; постійний моніторинг і попередній аналіз фінансової стабільності кожного потенційного контрагента підприємства

тощо.

Організація обліку та контролю розрахунків повинна забезпечувати вирішення таких важливих для підприємства питань, як: встановлення класифікаційних ознак дебіторської та кредиторської заборгованості; визначання максимально ефективного методу формування резерву сумнівних боргів; складання графіку документообороту та встановлення персональної відповідальності за правильність оформлення розрахункових документів; визначення системи регістрів розрахункових операцій, що забезпечить ефективний контроль та своєчасне відображення даних про заборгованість в обліку; встановлення контролю передачі даних та інформації про розрахункові операції між структурними підрозділами тощо.

Реалізація представлених рекомендацій дозволить підвищити ефективність контролю, обліково-інформаційного забезпечення та управління розрахунками суб’єктів господарювання, а через раціональну їх організацію, сприятиме вдосконаленню розрахункових операцій у державі в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агафонова Н.В. Фінансово-правові аспекти розрахункових правовідносин. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки.* 2001. № 2. С. 23-26
2. Акімова Н.С., Говоруха О.О., Кирильєва Л.О., Євлаш Т.О. Навчальний посібник із дисципліни «Бухгалтерський облік» для студентів спеціальності 071 «Облік і оподаткування галузі знань 07 «Управління і адміністрування. Х.: ХДУХТ, 2019. 182 с.
3. Акімова Н.С., Новицька Н.В. Основні проблеми обліку та внутрішнього аудиту дебіторської і кредиторської заборгованостей. *Науково-технічний збірник. Серія: Економічні науки.* 2017. № 77. С. 268-273
4. Акімова Н.С., Топоркова О.В. Інформаційне забезпечення внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості. *Бізнес Інформ.* 2017. № 11. С. 312-317
5. Артюх О.В. Внутрішній податковий контроль: теоретико-методичні та організаційні аспекти // Реформування обліково-контрольної системи підприємств України за міжнародними стандартами: монографія ; за ред. Н.О. Лоханової. Харків: «Діса плюс», 2018. С. 71-88
6. Бердар М.М. Фінанси підприємств : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
7. Бондар Ю.А. Внутрішній контроль і внутрішній аудит як необхідність успішної діяльності для підприємств, організацій, установ вітчизняної економіки. *Наукові праці Кіровоградського державного технічного університету.* 2004. С. 168-171
8. Бродська І.І. Ефективність управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства: обліково-аналітичний аспект. *Економічні науки. Сер.: Економіка та менеджмент.* 2012. Вип. 9 (2). С. 75-81

9. Бруханський Р.Ф. Бухгалтерський облік : підруч. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 480 с.
10. Булкат Г. Оцінка дебіторської заборгованості при факторингових операціях. *Економіка.* 2010. № 1 (101). С. 11-16
11. Бурлан С.А., Каткова Н.В. Бухгалтерський облік (загальна теорія) : навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. 272 с.
12. Бурова Т.А., Волошина В.В. Проблеми та перспективи розвитку системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємствах. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки.* 2014. Вип. 5.3. С. 11-15
13. Бурова Т.А., Волошина В.В. Система внутрішнього контролю дебіторської заборгованості: проблеми, напрями удосконалення. *Ефективна економіка.* 2014. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3490 (дата звернення: 25.03.2022)
14. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація : монографія. Житомир: ЖДТУ, 2008. 529 с.
15. Власова І.О. Облік розрахунків з дебіторами та кредиторами : дис… канд. екон. наук: 08.06.04 / Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Донецьк, 2005. 194 с.
16. Власюк Г.В. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2009. № 5. С. 40-44
17. Внутрішній контроль процесів матеріального забезпечення в системі управління підприємством : монографія / Т.В. Фоміна, О.Б. Пугаченко; за заг. редакцією Г.М. Давидова. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 200 с.
18. Волович О.Б. Сутність та класифікація заборгованості підприємства. *Економічний простір.* 2012. № 66. С. 195-203
19. Вороная Н., Адамович Н., Чернишова Н. Борг і заборгованість:

розбираємося в поняттях. *Податки & Бухоблік.* 2020. № 23. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2020/march/issue-23/article-107564.html (дата звернення: 23.04.2023)

20. Гевчук А.В. Внутрішній контроль обліку розрахункових операцій на підприємстві. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. № 2 (54). С. 72-79
21. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* 2012. № 1 (59). С. 48-51
22. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15 (дата звернення: 21.04.2023)
23. Гредякін О.М. Визнання та оцінка дебіторської заборгованості і зобов'язань. *Облік, оподаткування і контроль в управлінні: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і учнівської молоді,* 24 листопада 2022 р. Кропивницький: ЦНТУ, 2022. С. 71-74
24. Гудзь Н.В., Денчук П.Н., Романів Р.В. Бухгалтерський облік : навч. посіб., 2-ге вид., перероб. і допов. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 424 с.
25. Гуцаленко Л.В., Слободянюк І.С. Контроль дебіторської заборгованості: організація і методика здійснення. *Економічні науки. Сер.: «Облік і фінанси».* 2011. Вип. 8. Ч. 2. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/ soc_gum/en_oif/2011_8_2/35.pdf (дата звернення: 25.04.2023)
26. Гуцаленко Л.В., Шадурська Л.І. Організація контролю дебіторської і кредиторської заборгованості господарюючого суб'єкта. *Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет.* Випуск 5 (20). Ч. 1. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/..._1_116.pdf

(дата звернення: 25.04.2023)

27. Давидюк Т.В., Манойленко О.В., Ломаченко Т.І., Резніченко А.В. Бухгалтерський облік : навч. посібник. Харків: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 392 с.
28. Данилюк Н. Борг і заборгованість: у чому різниця? URL: https://nashkraj.ua/uk/blog/borg-i-zaborgovanist-u-chomu-riznytsya/ (дата звернення: 25.04.2023)
29. Демченко Я.М.. Прохорова В.М. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Сер.: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз.* 2014. Вип. 1. С. 96-108
30. Жорнокуй Ю.М., Кашкарьова О.В., Колесник Т.В. та ін. Фінансове право : підручник : За заг. ред. О.М. Бандурки та О.П. Гетманець. Х.: Екограф, 2015. 500 с.
31. Замула І.В., Танасієва М.М. Внутрішній контроль : навч. посіб. Чернівці: Технодрук, 2021. 336 с.
32. Зінченко О.В., Радіонова Н.Й., Хаустова Є.Б. та ін. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях : навч. посібник ; під заг. ред. М.І. Скрипник. К.: «Центр учбової літератури», 2017. 340 с.
33. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/conv#Text (дата звернення: 24.04.2023)
34. Каменська Т.О., Редько О.Ю. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практ. посіб.; Наук. шк. аудиту, Нац. Центр Обліку та Аудиту. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. 375 с.
35. Кашперська А.І. Організація внутрішнього контролю підприємств ресторанного господарства : автореф. дис. … канд. екон. наук: 08.00.09 / Харк. держ. ун-т харч. та торг. Харків, 2019. 26 с.

36. Клюс Ю.І., Іжболдіна А.В. Оцінка ефективності внутрішнього контролю промислових підприємств. *Науковий погляд: економіка та управління.* 2020. № 3 (69). С. 52-57
37. Коваленко Д.І. Удосконалення розрахунку оптимального розміру дебіторської заборгованості підприємств легкої промисловості України. *Інвестиції: практика та досвід.* 2019. № 16. С. 65-69
38. Кононенко Л.В., Сисоліна Н.П., Юрченко О.В. Управління дебіторською заборгованістю: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. *Економічний простір*. 2021. № 166. С. 104-109.
39. Кручак Л.В. Методика аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2016. Вип. 22. С. 161-165
40. Кузнецова С.А. Проблеми класифікації дебіторської заборгованості в Україні. *Вісник ЖДТІ.* 2001. № 15. С. 144-148.
41. Лисиченко О.О., Атамас П.Й., Атамас О.П. Фінансовий облік : навчальний посібник ; за заг. ред. к.е.н, проф. П.Й. Атамаса. К.: «ЦУЛ», 2019. 356 с.
42. Ліснича Т.В. Особливості класифікації розрахункових операцій підприємств. *Управління розвитком.* 2014. № 15 (178). С. 63-66
43. Любар О.О. Облікове забезпечення управління розрахунками з контрагентами за товарними операціями. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 48-60.
44. Магопець О.А. Передумови створення та організації діяльності служби внутрішньогосподарського контролю. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Збірник наукових праць.* 2005. № 7. С. 171-176
45. Максімова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку. К: АВРІО, 2005. 264 с.

46. Малюга Н.М., Пархоменко В.М. Бухгалтерський облік (загальна теорія): конспект лекцій в схемах і таблицях : Навчальний посібник. К.: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2017. 66 с.
47. Марусяк Н.Л. Дебіторська та кредиторська заборгованості як основні регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2010. № 2. Т. 2. С. 139-142
48. Марущак Л., Павликівська О Концептуальні основи формування інформаційних потоків стратегічного управлінського обліку. *Соціально-економічні проблеми і держава.* 2015. Вип. 2 (13). С. 237-244
49. Михалків А.А., Косташ Т.В. Внутрішній контроль процесу господарювання: проблеми організації. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 61-65.
50. Москалюк Г.О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрямки удосконалення і розвитку. *Ефективна економіка.* 2013. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1899 (дата звернення: 15.03.2022)
51. Мотицина Н.П. Побудова моделі взаємозв‘язку класифікації дебіторської заборгованості з управлінням підприємства. *Вісник ЖДТУ.* 2005. № 3 (33). С. 118-124
52. Мулик Я.І. Методичні та організаційні підходи до системи внутрішнього контролю на підприємстві. *Агросвіт*. 2020. № 17-18. С. 28-38
53. Мулик Я.І., Домбровська В.В. Внутрішньогосподарський контроль фінансової безпеки підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. Вип. 22. С. 960-964
54. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 25.04.2023)

55. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ М-ва фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99/conv#Text (дата звернення: 20.04.2023)
56. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ М-ва фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text (дата звернення: 20.04.2023)
57. Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю. Фінанси підприємств : підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 504 с.
58. Новик І.В. Організація системи внутрішнього контролю на підприємстві. *Наукові записки Української академії друкарства.* 2017. № 2. С. 188-196
59. Овсюк Н. Документальне забезпечення контролю витрат на оплату праці. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету.* 2014. № 5. С. 23-33
60. Осмятченко В.О., Тесленко Т.І., Герасименко О.М., Титенко Л.В., Скоробагач А.Є., Вавілов В.В. Бухгалтерський облік. К.: Простобук, 2017. 552 с.
61. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: http://iportal.rada.gov.ua/
62. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: http://www.treasury.gov.ua
63. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: http://sts.gov.ua/
64. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/
65. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: http://www.minfin.gov.ua
66. Пантелеєв В.П. Засади організації внутрішнього контролю підприємств. *Науковий вісник Національної академії статистики,*

обліку та аудиту. 2017. № 1-2. С. 15-22.

67. Пархомик І.Я. Основні етапи організації системи внутрішнього контролю. URL: http://www.nauka.com/2_KAND.../25936.doc.htm (дата звернення: 23.04.2023)
68. Петренко С.М. Внутрішній контроль діяльності підприємств і його інформаційне забезпечення: теорія, методологія, організація: автореф. … д-ра екон. наук. : 08.00.09. Київ, 2010. 39 с.
69. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 21.04.2023)
70. Пошуковий ресурс «Вікіпедія». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%...8F (дата звернення: 20.04.2023)
71. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/conv#Text (дата звернення: 24.04.2023)
72. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95#Text (дата звернення: 25.04.2023)
73. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг : Постанова НБУ від 29.07.2022 р. № 163 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text (дата звернення: 25.04.2023)
74. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : Постанова НБУ від 21.01.2004 р. № 22 – втрата чинності з 01.08.2022 р.
75. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у

національній валюті в Україні : Постанова НБУ від 29.12.2017 р. № 148. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text (дата звернення: 25.04.2023)

76. Пугаченко О.Б., Гредякін О.М. Цілі сталого розвитку: ретроспектива, передумови прийняття, склад і суть. *Здоров'я і суспільство в умовах війни: Збірник наукових статей.* Кропивницький: ЦІРоЛ, 2022. С. 287-291

77. Пугаченко О.Б., Зарудна Н.Я. Внутрішній контроль порядку відображення в бухгалтерському та управлінському обліку довгострокових зобов'язань**.** *Економіка та суспільство.* 2022. № 41. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1527 (дата звернення 20.04.2023)

78. Пугаченко О.Б., Зарудна Н.Я. Внутрішній контроль порядку відображення в обліку дебіторської заборгованості. *Економіка та суспільство.* 2022. № 37. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1244/1199 (дата звернення: 20.04.2023)

79. Пугаченко О.Б., Зарудна Н.Я., Кундеус О.М. Визначення терміну «документооборот» у законодавчих актах і літературних джерелах. *Економіка та суспільство.* 2023. № 47. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2139 URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1244/1199 (дата звернення: 21.04.2023)

80. Пугаченко О.Б., Фоміна Т.В. Документальне забезпечення внутрішнього контролю операцій з оборотними активами. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки.* 2020. № 4 (37). С. 236-250

81. Пугаченко О., Фоміна Т. Робочі документи внутрішнього контролю операцій з необоротними активами: прикладний аспект. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації.* 2016.

випуск 3. С. 69-84

82. Пугаченко О.Б. Внутрішній контроль довгострокових зобов'язань за векселями виданими. *Облік і оподаткування: контрольно-аналітичний аспект»: збірник тез за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції.* Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. С. 186-191
83. Пустяк О.В., Демченко Я.М. Ефективність управління кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги: обліково-аналітичний аспект. *Економіка і регіони.* 2015. № 3. С. 88-95
84. Савченко В.М., Пальчук О.В., Кононенко Л.В. Інформаційне забезпечення податкового менеджменту. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки : зб. наук. пр.* 2018. Вип. 1 (34). С. 214-220
85. Савченко Р.О., Савченко Н.М., Дем'янюк І.В. Внутрішній контроль: проблеми та перспективи. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7288 (дата звернення: 22.04.2023)
86. Семенець А. Внутрішній контроль та система внутрішнього контролю в контексті міжнародного бізнесу: формалізація дефініцій. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії.* 2021. № 1 (9). С. 386-397
87. Скоробогатова Н.Є. Бухгалтерський облік : навч. посіб. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. 248 с.
88. Сметанко О.В. Прикладні аспекти внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості в акціонерних товариствах України. *Економічний часопис XXI.* 2013. № 9-10 (1). С. 95-98
89. Соболєв В.М., Косата І.А., Розіт Т.В. тощо Бухгалтерський облік : Навчальний посібник ; за ред. В.М. Соболєва. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2018. 222 с.
90. Соловей Н.В., Маліношевська К.І. Проблеми обліку дебіторської

заборгованості. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук. пр. НАУ.* 2018. Вип. 25. С. 125-130

91. Сопко В.В., Завгородній В.П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник. К.: КНЕУ, 2005. 258 с.
92. Старенька О.М. Внутрішній контроль у системі управління підприємством. Інформаційне забезпечення управління підприємством в умовах сталого розвитку : монографія / за ред. Н.О. Лоханової. Херсон, Грінь Д.С., 2016. С. 243-261
93. Старенька О.М. Роль міжнародних вимог в організації системи внутрішнього контролю. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. пр. 2019. № 1 (69). С. 129-138
94. Сурніна Е.С. Розрахунки в системі бухгалтерського обліку: історичний аспект. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/94721/09-Surnina.pdf?sequence=1. (дата звернення: 20.04.2023)
95. Фоміна Т.В., Масаликіна О.Г. Внутрішній контроль дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом. *Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 9 грудня 2021 р., м. Кропивницький*. К.: «Ексклюзив-Систем», 2021. С. 123-125
96. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Внутрішній контроль окремих видів дебіторської заборгованості як пріоритетний напрям ефективного розвитку підприємницької діяльності : kollektive Monografie in 2 Bänden. *Sozioökonomischen und rechtliche Faktoren der sozialen Entwicklung unter den Bedingungen der Globalisierung.* / Hrsg. von Doktor der Wirtschaftswissenschaften, Professor Yu.V. Pasichnyk. Shioda GmbH, Steyr, Österreich, 2018. Band 2. S. 158-173
97. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Концептуальні засади організації внутрішнього контролю в системі управління економічною безпекою

суб'єктів господарювання : Колективна монографія. *Управління системою економічної безпеки суб'єктів господарювання : обліково-аналітичне забезпечення* / За ред. Черевка О.В., Гнилицької Л.В., Мігус І.П. Черкаси: ПП Чабаненко Ю.А., 2015. С. 143-172

98. Фоміна Т.В., Пугаченко О.Б. Організація і методика податкових перевірок : навчальний посібник. Дніпро : Середняк Т.К., 2020. 292 с.
99. Хірс Я.О. Теоретико-правові питання розрахунків. *Юридичний вісник.* 2013. № 3 (28). С. 108-112
100. Цвєтков В. Державний контроль: нові погляди на його сутність і призначення. *Управління розвитком.* 2014. № 2 (78). С. 257-261
101. Цивільне право України : навчальний посібник / Кол. авторів ; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 468 с.
102. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n3112 (дата звернення: 23.04.2023)
103. Чорненька О.Б. Напрями вдосконалення обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємствах. *Наукові записки Української академії друкарства*. 2016. № 2. С. 259-269
104. Чорненька О.Б. Основні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління заборгованістю підприємства. *Наукові записки Української академії друкарства.* 2016. № 1. С. 226-234
105. Fomina Tetiana, Olha Puhachenko Classification of internal control: evolution, current state and problems of development. *Innovative economics and management.* 2019. Volume 6. № 2. P. 62-71
106. Puhachenko Olha, Fomina Tetiana Method of control: evolution, modern interpretation and the connection with the concept of «method of internal control». *Innovative economics and management.* 2019. Volume 6. № 1. P. 79-88

ДОДАТКИ